



Alkukartoitusraportti

Erityisesti Isä-projekti

(2013–2016)

18.3.2014

Ovaskainen Kaisa, Tarkiainen Kati, Hyppölä Jukka, Sutinen Ilkka

*”Voi kunpa matkas onneksi koituis, vihaa katkeruutta et tuntis joutavaa, voi kun
oisit viisaampi kuin isäs milloinkaa, kunpa oppisit ajattelemaan.”*

- Yö-yhtye



Sisällys

1 Projektin ja raportin esittely.....	2
2 Kohderyhmä	2
3 Toiminnalliset kärjet ja niiden avaaminen.....	2
3.1 Jalkautuva työ.....	3
3.2 Tukeminen päihdekuntoutumisen ja isyyden eri vaiheissa.....	3
3.3 Vertaistoiminta ja kokemusasiantuntijuus.....	4
4 Isäerityinen työ.....	5
4.1 Valtakunnallinen tilanne isäerityisessä työssä	5
5 Ammattilaisten ääni – verkostokartoituksen tulokset	7
5.1 Mikkeli	7
5.2 Pieksämäki – Varkaus	8
5.3 Kuopio.....	9
5.4 Jyväskylä	10
6 Isän ääni – kohderyhmäkartoituksen tulokset	11
6.1 Vanhemmuus ja isyys	12
6.2 Erotilanne	14
6.3 Ylisukupolvisuus.....	15
6.4 Päihteiden käyttö	15
6.5 Muutos	17
6.6 Kokemuksen palvelujärjestelmästä.....	18
6.7. Isien tuen tarve.....	20
7 Lapsen ääni – omakohtaiset tarinat	21
7.1 Tarina yksi.....	21
7.2 Tarina kaksi.....	21
7.3 Tarina kolme.....	22
7.4 Tarina neljä	23
7.5 Tarinoiden terveiset	23

1 Projektin ja raportin esittely

Erityisesti Isä -projektin suunnittelu lähti liikkeelle KiipIt-projektin kokemuksista ja Kehittämiskeskus Tyynelän verkostoista nousseen huolen pohjalta. Verkostosta nousi huoli päihteitä käyttävien isien isyyden ja vanhemmuuden osallisuuden toteutumisesta. Isäkeskeinen puhe ja toiminta nähtiin vähäiseksi, vaikka isyyden puuttumisen vaikutukset ovat selkeästi tiedostettuja. Verkostojen keskusteluissa nousi esille toive isistä lähtevän työn, vertaistoiminnan sekä arjen ja kuntoutusolosuhteiden kehittämisestä.

Kehittämiskeskus Tyynelä kokosi projektipaikkakunnilta paikallisia toimijoita suunnittelemaan projektia. Eri paikkakunnilla nousi erilaisia tarpeita isäerityisen työn kehittämiseen, mikä näkyy projektipaikkakuntien isäerityisen työn painotusalueissa. Projektin päätavoitteina on vahvistaa päihteitä käyttävän isän osallisuutta isyyteen erilaisissa vanhemmuuden tilanteissa ja osana päihteistä kuntoutumista. Samanaikaisesti luodaan lapsille ja nuorille edellytyksiä ja osallisuutta omaan isään. Projektin osatavoitteina on tukea päihteitä käyttävän isän osallisuutta vanhemmuuteen, tukea lasten osallisuutta isään erilaisissa perhemuodoissa, hyödyntää vertaistukea ja kokemus-asiantuntijuutta isän vanhemmuuden vahvistamisessa, tukea isän päihteistä kuntoutumista vanhemmuutta hyödyntäen, vahvistaa ammattilaisten ja läheisverkoston tietotaitoa ja yhteistä osaamista isäerityisen ja mieskulttuuristen toimintojen näkökulmasta sekä lisätä päihdetyön, aikuissosiaalityön, lastensuojelun ja järjestöjen välistä yhteistyötä. Projekti toimii viidellä eri paikkakunnalla neljän projektityöntekijän voimin. Projektipaikkakuntia ovat Kuopio, Mikkeli, Jyväskylä ja Pieksämäki-Varkaus.

Tämän Erityisesti Isä -projektin alkukartoitusraportin tarkoituksena on tutustuttaa lukija projektiin sekä kertoa kootusti alkukartoituksen tuloksista. Raportissa avataan projektin keskeisiä käsitteitä, luodaan katsaus isäerityiseen työhön sekä tuodaan esille alkukartoituksen tuloksia. Alkukartoituksessa toteutettiin verkostokartoitus paikkakuntakohtaisesti ja kohderyhmäkartoitus projektikohtaisesti. Lisäksi Mikkelin Ammattikorkeakoulun opiskelijat tuottivat tarinoita päihteitä käyttävien isien lasten kokemuksista. Alkukartoitusraportti toimii ns. infopakettina lukijalle ja sen yhtenä tavoitteena on nostaa esiin päihteitä käyttävien tai käyttäneiden isien ja heidän lastensa ääni.

2 Kohderyhmä

Projektin kohderyhmänä ovat päihteitä käyttävät isät ja heidän lapsensa, jotka ovat syrjäytyneet tai syrjäytymässä vanhempi-lapsisuhteesta. Kohderyhmän isien ja lapsien läheissuhde voi olla katkennut tai katkeamisuhan alla päihteiden käytön, perhetilanteessa tapahtuneiden erojen tai lasten huostaanottojen takia. Välillisenä kohderyhmänä on isä ja heidän lapsiaan kohtaavat ammattilaiset, läheiset ja kokemusasiantuntijat, jotka muodostavat Itä- ja Keski-Suomen alueen isä- ja lapsilähtöisen osaja- ja kokemusasiantuntijaverkoston.

Projektiin osallistuvat päihteitä käyttävät biologiset isät, sosiaalisten isien osallistuminen arvioidaan tilannekohtaisesti. Päihdekäytön osalta kaikenlaisten päihteiden käyttäjät voivat osallistua projektiin. Kaiken ikäiset ja kaikissa perhe- ja elämäntilanteissa olevat isät voivat olla mukana projektissa.

3 Toiminnalliset kärjet ja niiden avaaminen

Projektin toiminnalliset kärjet ovat jalkautuvan työn toimintamallin kehittäminen isien tueksi, isyyden näkeminen voimavarana ja toipumisen välineenä päihdeongelmasta kuntoutumisessa sekä isien vertaistoiminnan ja kokemusasiantuntijuuden laajentaminen ja kehittäminen. Nämä toiminnalliset kärjet näkyvät myös eri projektipaikkakuntien painopistealueissa. Pieksämäen ja Varkauden alueella kehitetään isien vanhemmuutta tukevia työmenetelmiä jalkautumalla päihteitä käyttävien isien elämän kriisikohtiin, lastensuojelun, sosiaalityön, mielenterveys- ja päihdetyön, seurakuntien diakonia- ja perhetyön ja päiväkeskustyön rajapinnoille. Kuopiossa ja Jyväskylässä yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa vahvistetaan päihteitä käyttävien isien vanhemmuutta ja osallisuutta isyyteen osana päihdekuntoutumista. Lisäksi Kuopiossa painotetaan erityisesti isyyden eri vaiheita. Mikkelissä yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa kehitetään ja laajennetaan isien vertaistoimintaa ja vahvistetaan päihteitä käyttävien isien vanhemmuutta ja osallisuutta isyyteen. On kuitenkin huomioitava, että vaikka projektipaikkakunnilla on

omat painopistealueet, hyvät kehittämistyössä esiin tulleet käytännöt ovat siirrettävissä paikkakunnalta toiselle ja käytännössä kaikkia mainittuja toimintamuotoja käytetään tarvittaessa kaikilla paikkakunnilla.

3.1 Jalkautuva työ

Jalkautuvan työn viitekehiksenä on asiakaslähtöisyys, asiakkaan osallisuus ja elinpiiri, sosiaalinen kuntoutuminen ja voimavarakeskeisyys päihdetyön kentällä. Toimintatapana on voimavara- ja ratkaisukeskeinen työskentely sekä palveluohjauksellinen päihdetyö. Toiminta ohjautuu asiakkaan arjesta ja omasta elinpiiristä. Määrittäjänä toiminnalle on asiakkaan omat voimavarat ja tarpeet sekä havainnot omasta toiminnastaan ja elinpiiristään. Toimintoja ja ratkaisuja arvioidaan koko toiminnan ajan ja pyritään löytämään omaa laadukasta elämää tukevia päätöksiä ja toimintamalleja.

Jalkautuvalla työllä tässä projektissa tarkoitetaan työntekijän tavoitteellista työskentelyä yhteistyössä asiakkaan kanssa hänen elinpiirissään ja ammattilaisverkostoissaan. Tavoitteet määräytyvät asiakkaan itsensä tuottamana hänen omista havainnoista ja tarpeista sekä hänen omasta näkemyksestään verkostojensa havaintoihin, odotuksiin ja toiveisiin. Tavoitteet määritetään yhdessä ja niitä arvioidaan koko ajan yhteiseen tavoitetilään pääsemiseksi. Tavoitteita voidaan muuttaa sekä niiden merkitystä arvioidaan ja ennakoidaan. Jalkautuva työ on matalan kynnyksen kohtaamista, asiakaslähtöistä tukemista ja auttamista palveluverkostoissa. Jalkautuva työ toteutetaan asiakkaan omassa arjessa, joka tuo näkyväksi arjen mahdollisuuksia ja haasteita. Asiakas on oman asiansa paras asiantuntija ja pystyy parhaiten määrittämään oman kyvykkyytensä asioidensa hoitamiseksi. Työntekijä toimii tukena palveluverkostoissa, asioiden hoidossa ja arjen toimintojen toteutuksessa.

Perusajatuksena on arvostava ja kumppanuuteen pohjautuva yhteistyö. Kumppanuuteen liittyy tasavertaisuus ja luottamus. Tasavertaisuus ja sen kokemus on merkittävin toiminnan perusta. Tasavertaisuus antaa mahdollisuuden luottamukselliseen kohtaamiseen ja vaikeidenkin haasteiden yhdessä käsittelyyn. Se mahdollistaa myös erilaisien näkemysten esille tuomisen ja arvioinnin. Tasavertaisuus vahvistaa asiakkaan ja työntekijän yhdenvertaista asiantuntijuutta. Luottamus vahvistaa tunnetta ja tietoa siitä, että verkostossa kaikki hoitavat oman osuutensa ja yhdessä syntyy jotain parempaa asiakkaan hyväksi sekä asiakkaan mahdollisuutta itse ohjata tätä toimintaa. Yhteinen ymmärrys lisää ymmärrystä arvoista, joiden mukaan tehdään työtä ja vahvistaa tahtotilaa kohti päämäärää sekä vastuunkantamista.

Jalkautuvan työn keskeisimmät työtavat ovat dialoginen kohtaaminen, yksilö- ja ryhmätyöskentely sekä vertais-toiminta. Henkilökohtaisen työskentelyn keskiössä on keskustelu ja yhdessä tehtävä arviointityöskentely asiakkaan tilanteesta. Ryhmätyöskentely antaa mahdollisuuden erilaisten näkemysten näkyväksi tekemiseen, kuulemiseen ja kertomiseen. Vertaistoiminnassa samanlaiset kokemukset yhdistävät asiakkaita ajatus-, tunne- ja kokemustasolla. Jalkautuva työ on luonteeltaan yksilöllistä palveluohjauksellista työtä perustuen asiakkaan ja työntekijän väliseen sopimukseen, luottamukselliseen suhteeseen, määräaikaaisuuteen ja ammatilliseen tukihenkilöön.

3.2 Tukeminen päihdekuntoutumisen ja isyyden eri vaiheissa

Päihdekuntoutumisen prosessia kuvataan usein muutosvaihemallin avulla, joka ilmentää päihdekuntoutumisen syklisen luonteen. Niin omin avuin tapahtuneessa, kuin ammatti-ihmisen ohjauksella tapahtuneessa muutoksessa ihmiset ”siirtyvät ensin tiedostamattomasta tai muutoshaluttomasta tilasta pohtimaan muutoksen mahdollisuutta, sen jälkeen he tekevät päätöksen, ja valmistautuvat tekemään muutoksia ja lopulta he ryhtyvät toimeen ja ylläpitävät muutosta”. (DiClemente 1991, 191.) James Prochaskan, John Norcrossin ja Carlo Di Clementen (1982) kehittämän muutosvaihemallin mukaan toipumiseen kuuluu eri vaiheita sekä usein taantumisen kausia. Vaiheita on kuusi: esiharkinta, harkinta, valmistautuminen, toiminta, ylläpito ja päättymisvaihe. Esiharkinta-vaiheeseen kuuluu muutoksen vastustaminen. Harkinta-vaiheessa ihminen tunnistaa ongelmansa ja lähtee pyrkimään ajatuksen tasolla kohti ongelman ratkaisua. Harkinta-vaiheeseen ei vielä kuulu toimintaan sitoutuminen, vaan ihminen vasta tunnistaa ongelman kuuluvan elämäänsä. Tämä vaihe voi kestää kauankin. Valmistumis-vaiheessa ihminen on valmis toimintaan, mutta pohtii vielä muutoksen tuomia etuja ja haittoja verraten niitä keskenään. Toiminta-vaihe vaatii sitoutumista ja paljon energiaa ongelman ratkaisun eteen. Tuolloin ihminen alkaa olla valmis tekemään muutoksen ja muutos usein toteutuu. Ylläpitovaihe vaatii paljon työskentelyä saavutetun tilan ylläpitämiseksi. (Miller & Rollnick 1991, 14-18.)

Erityisesti Isä -projektissa pyritään huomioimaan kohderyhmän kuntoutumisen vaihe, eli muutosvaihe, jolloin pystytään antamaan oikea-aikaista tukea päihdekuntoutusprosessissa. Motivaatio nähdään avaimena muutokseen, eli motivaatio on todennäköisyyttä sille, että henkilö aloittaa, jatkaa ja sitoutuu sovittuun muutokseen. Eri kuntoutumisen vaiheissa olevat henkilöt tarvitsevat erityyppistä motivointia eri muutoksen vaiheissa. Projektin aikana tarkastellaan päihdepalveluja tuottavien yhteistyökumppaneiden kanssa sitä, miten isyyttä voidaan käyttää motivoivana tekijänä kussakin kuntoutumisen vaiheissa. Päihdekuntoutumisen tukemisen lisäksi pyritään vahvistamaan isä-asiakkaiden kykyä ja valmiutta arjen ja toimintaympäristön hallintaan.

Eri isyyden vaihetta elävillä isillä on hyvin erilaiset tuen tarpeet. Vanhemmuus ja isyys ovat elämänikäisiä tehtäviä. Vanhemman tehtävät, huolet ja ilonaiheet muuttuvat, kun lapset kasvavat ja niiden mukana muuttuu myös tuen tarve. Projektissa käytetään jakoa: ensimmäistä lasta odottavan isyys, pikku-lapsivaiheen isyys, koulu-ikäisten lasten isyys, nuorten/teini-ikäisten lasten isyys, sekä aikuisten lasten ja ukki-ikäisten isyys. Projektin aikana tarkastellaan, millaista tukea vanhemmuuteen ja osallisuutta isyyteen projektin kohderyhmän isät kokevat tarvitsevansa. Projektissa huomioidaan, ettei isyys lopu lasten täysi-ikäistymiseen ja aikuistumiseen.

3.3 Vertaistoiminta ja kokemusasiantuntijuus

Etenkin vammais-, potilas-, omais- ja mielenterveysjärjestöissä yleistyi vertaistoiminta-termin käyttö 1990-luvun puolella välissä. Vertaistoiminnalla tarkoitetaan samankaltaisessa elämäntilanteessa elävien ja samankaltaisia asioita kokeneiden ihmisten keskinäistä tukea, apua ja kokemusten jakoa. Vertaistoimintaan liittyy ajatus, että samoja asioita kokeneilla ihmisillä on omaan kokemukseen perustuvaa ymmärrystä ja asiantuntemusta, mitä muilla ihmisillä ei ole. (Laimio & Karnell, 2010.)

Vertaistoiminta voi olla monenmuotoista, kuten esimerkiksi yksilö- ja ryhmämuotoista vertaistukea, vertaiskoulutusta, vertaisjärjestöissä vaikuttamista, vertaisuuden hyödyntämistä yhteishoidossa ja vertaistukea verkossa. Vertaistoiminta on aina vapaaehtoista ja voi olla joko vapaamuotoista tai organisoidusti järjestäytyntä, esimerkiksi kolmannen sektorin toimijan toimesta. (<http://www.a-klinikka.fi/tietopuu/teema/keskeisia> 29.7.13.)

Kokemusasiantuntijat ovat vertaisia, jotka ovat koulutettuja kokemusasiantuntijana toimimiseen. Heillä on oma-kohtaista kokemusta sairastumisesta, hoidosta ja kuntoutumisesta. He ovat kääntäneet omat kokemuksensa voimavaraksi ja haluavat auttaa muita saman kokeneita. Kokemusasiantuntija voi olla myös sairastuneen henkilön omainen tai läheinen. Kokemusasiantuntija voi toimia muun muassa palveluiden suunnittelussa, arvioinnissa ja kehittämisessä, kokemuskouluttajana, vertaisryhmien ohjaajana ja/tai tukihenkilönä. Kokemusasiantuntijat toimivat yhteistyössä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kanssa sekä tarvittaessa "tulkkina" ammattilaisten ja potilaan välillä. (<http://www.kokemusasiantuntija.fi/8> 29.7.13.)

Kaste-ohjelman (2012–2015) keskeisiä periaatteita ovat osallisuus ja asiakaslähtöisyys. Sosiaali- ja terveyspalveluissa tämä tarkoittaa muun muassa ihmisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä palveluiden kehittämisessä. Ohjelmassa nostetaan esille kokemusasiantuntijuus yhtenä ihmisten vaikutusmahdollisuuksien ja näkemysten selvittämisen työmenetelmänä. Kokemusasiantuntijoiden avulla tuodaan palveluiden kehittämiseen asiakkaan näkökulma, jota tarvitaan toimivien palveluiden ja työkäytäntöjen kehittämisessä yhdessä ammattilaisen tiedon ja kokemuksen kanssa (http://www.thl.fi/fi_FI/web/neuvoa-antavat-fi/kokemusasiantuntijan-avulla-parempia-mielenterveys-ja-paihdepalveluja).

Erityisesti Isä -projektissa on tarkoitus hyödyntää vertaistukea ja kokemusasiantuntijuutta isien vanhemmuuden vahvistamisessa. Näin ollen vertaistoiminta tässä projektissa keskittyy pääasiassa isien vertaistuen saamisen mahdollistamiseen esimerkiksi erilaisissa isille ja/tai lapsille tarkoitetuissa, joko ammattilaisen tai vertaisen vetämissä vertaistukiryhmissä sekä tapahtumissa, missä isät voivat tavata vertaisia. Myös muut vertaistoiminnan muodot ja niiden tukeminen on mahdollista toteuttaa tarpeen mukaan. Kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen tarkoittaa tässä projektissa sitä, että projektissa kehitettävien isäerityisten toimintamallien luomisessa otetaan selville ja käyttöön myös isien ja heidän lastensa kokemustieto, jotta saadaan kehitettyä mahdollisimman asiakaslähtöisiä toimintamalleja. Tarkoitus on myös viedä päihteitä käyttävien isien kokemuksellista tietoa eteenpäin palvelujärjestelmälle ja sen työntekijöille.

4 Isäerityinen työ

Kehittämiskeskus Tyynelän hallinnoimassa ja Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamassa KiiPIt-projektissa (2009–2012) tuettiin päihdeasiakkaiden päihteetöntä elämää ja kuntoutumista palvelujen välimaastoissa. Projektin aikana Pieksämäellä nousi esille miesasiakkaiden ryhmä, joilla isyys heijastui päihdekuntoutumiseen. Tuolloin projekti toimi yhdessä palvelujärjestelmän kanssa isien tukena kuntoutumisen ja lastensuojelun välimaastossa. Isien selviytymistä vanhemmuudesta, omasta päihdeongelmasta ja lastensuojelun tilanteista auttoi se, että heillä oli käytettävissään projektityöntekijän tukea. Lastensuojelulliset tilanteet vaativat vanhemmilta suuria voimavaroja, joita ei ole käytettävissä silloin, kun päihdeongelma on akuutissa tilassa. Näiden isien kohdalla lastensuojelun tilanteiden selkiytyminen, huolen väistyminen suhteessa lapsiin ja osallisuuden tunne isyyteen vaikuttivat heidän päihdekuntoutumiseensa merkittävästi. (Erityisesti Isä -projektisuunnitelma 2013–2016.)

Ennen Erityisesti Isä -projektin alkamista isäkeskeisen/ isäerityisen työn huomattiin olevan vähäistä, niin isän ja lapsen vuorovaikutussuhteessa, hoitosuhteessa kuin arjessa. Siitäkin huolimatta, että isyyden puuttumisen vaikutukset lasten elämään ovat tutkimusten mukaan hyvinkin tiedostettuja. Samoin nousi esille isistä lähtevän työn, vertaistoiminnan ja isien arjen ja kuntoutumisolosuhteiden kehittäminen. Puhutaan isäerityisestä kehittämisestä, jossa päihkeitä käyttäviä isäiä kohtaavien ammattilaisten, vapaaehtoisten ja kokemusasiantuntijoiden tulokulma toimintaan on isyydessä ja sen moniulotteisessa olemuksessa. (Erityisesti Isä -projektisuunnitelma 2013–2016.)

Mitä tämä kaikki on käytännössä? Tavoitteena on, että päihdeongelmasta toipumista pystytään vahvistamaan isyyden avulla ja että isyys voidaan nähdä voimavarana kuntoutumisessa. Tämä ei tarkoita vain kuntoutumisolosuhteita, vaan yleisesti toipumiskulttuuria päihdeongelmaisten keskuudessa. Tavoitteena on vahvistaa ja lisätä isyyttä sekä vanhemmuutta teemana päihkeitä käyttävien/käyttäneiden isien keskuudessa. Ovat he sitten päihde-ym. palveluiden piirissä tai eivät. Mikäli isä-asiakkaan olisi hyvä olla palveluiden piirissä, tarkoituksena on, että se voisi hänen kohdallaan mahdollistua. Isäerityinen työskentely voi olla myös asiakkaan motivoimista; vanhemmuuden, isyyden ja päihdekuntoutumisen ym. osalta. Isätyön kohdalla voidaan puhua myös nk. asennetyöskentelestä, niin oman työtavan, verkostotyön kuin asiakaskohderyhmänkin suhteen.

Isäerityinen työ voi olla myös jotain sellaista, mikä ei ole tässä kohtaa tiedossa. Työtä ja työtapoja tullaan kehittämään yhdessä alueellisten verkostojen kanssa, joten työn tarkempi määrittelmä saattaa olla valmis vasta vuoden 2016 jälkeen. Joka tapauksessa pyritään siihen, että isien ”ääni” on esillä ja että isät pystyisivät osaltaan olemaan vaikuttamassa siihen, mitä tapahtuu niin asiakas- ja verkostotyön kuin perheasioiden näkökulmasta. Lähtökohtaisesti jokainen isyys on arvokas asia ja jokaisella lapsella on oikeus omaan isään.

Seuraavan reilun kolmen vuoden hanketyön aikana pyritään saamaan aikaan isäerityistä työtä, määrittelemään isätyön sisältöjä ja merkityksiä, niin käytännön työssä kuin asenteissakin. Tavoitteena on, että isäerityisen työn kehittämiselle on tarpeeksi aikaa ja resursseja. Oikeanlainen tahtotila löytyy asiakkaiden, verkoston ja projektin yhteistyöstä.

4.1 Valtakunnallinen tilanne isäerityisessä työssä

Isä ja isyys ovat nousseet vahvasti esille valtakunnallisesti viime vuosina. Nykyinen isäkäsite ja isän rooli perheissä on vahvistunut, mutta polarisoitunut: vanhemmuuteen osallistuvilla isillä menee yhä paremmin isinä, mutta vanhemmuudesta syrjään jäävillä isillä menee kaikilla elämän alueilla yhä huonommin. Näkemyksemme mukaan heikoimmassa asemassa ovat päihkeitä käyttävät isät (Erityisesti Isä -projektisuunnitelma). David Blankehornin (1995) mukaan isyys on tärkein yhteiskunnan miehelle antamista tehtävistä. Se auttaa miehiä tottelemaan lakeja, olemaan kunnan kansalaisia ja ottamaan toisen tarpeet huomioon. Mikä huomionarvoista, isyys auttaa miestä valjastamaan aggressionsa sosiaalisten päämäärien palvelukseen. Toiseksi isyys saa miehen toimimaan lasten parhaaksi. Isä tarjoaa suojaa ja erilaisia aineellisia etuja. Isä myötävaikuttaa lasten identiteetin, persoonallisuuden, moraalien ja kompetenssin kehitykseen ja hän siirtää lapsilleen omat arvonsa ja oman kulttuurinsa. (Sinkkonen, 2003.)

Valtakunnallisesti isä- ja miestyötä ovat tehneet eri järjestötoimijat, joskin Itä-Suomen alueella, varsinkin Savossa isätyötä on melko vähän tarjolla. Järjestötoimijoista isä- ja miestyötä ovat kehittäneet ja tehneet mm. Ensi- ja turvakoti ry:n Miestyön kehittämiskeskus ja Miessakit ry.

Ensikodit auttavat vaikeissa ja turvattomissa oloissa eläviä vauvoja ja heidän vanhempiaan. Keskeistä työssä on vauvan ja vanhemman suhteen tukeminen sekä sujuvan arkielämän ja vauvan hoidon yhdessä opettelu. Jussi-työ on tarkoitettu miehille, jotka haluavat ehkäistä tai lopettaa väkivallan käytön lähisuhteissaan ja tarvitsevat apua kriisinsä selvittämisessä. (<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/miesten-auttaminen/miesten-auttaminen-valtakunnalli/>.) Ensi- ja turvakoti ry:n Miestyön kehittämiskeskus koordinoi valtakunnallisesti yhdistysten tekemää miestyötä. Miestyön koordinointi koostuu ensikodeissa ja niiden avopalveluissa tapahtuvasta isätyöstä, turvakodeissa ja niiden avopalveluissa tapahtuvasta väkivaltatyöstä sekä kaikessa siinä yhdistysten tekevässä isä-/miestyössä, joka kohdistuu vaikeissa ja turvattomissa oloissa elävien lasten ja perheiden auttamiseksi. (<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/miesten-auttaminen/miestyon-kehittamiskeskus/>.) Miessakit ry:n Isyyden Tueksi -hankkeen tarkoituksena on saattaa nykyaikainen isyys kuulluksi, näkyväksi ja osallistuvaksi. Hanketoiminnoilla tuetaan isiä itseään, rakennetaan ja ylläpidetään heidän keskinäistä vertaistoimintaansa, tuotetaan tietoa ja täydennyskoulutusta isien kanssa toimiville sekä luodaan ja ylläpidetään ammatillisia ja yhteiskunnallisia verkostoja isyyden tukemiseksi. (http://www.miessakit.fi/fi/toimintamuodot/isyyden_tueksi/.)

Myös neuvolat ovat ottaneet toimintasuunnitelmissaan isät huomioon. Isän/puolison mukana olemisen tärkeyttä korostetaan raskauden alusta lähtien ja isätyö on mukana myös perhevalmennuksessa. Isien lisääntyneet käynnit lapsen kanssa neuvolassa osoittavat miesten sitoutumista entistä enemmän lapseen ja vanhemmuuteen. Isien mukaantulo tuo myös haasteita kohdata isät miehinä ja erillisinä vanhempina. Isien entistä parempi mukaan saaminen edellyttää joustavien neuvolapalvelujen lisäksi perhe- ja työelämän kehittämistä lapsiperheiden näkökulmasta. Neuvolan osalta on kehitettävä isiä mukaan ottavia työtapoja, henkilökunnan kouluttamista sekä neuvolaympäristöä ja -kulttuuria miesten malliin. Yhteistyön tekeminen kunnan muiden tahojen ja järjestöjen kanssa tuo mukaan lisää työntekijöitä ja tarvittavaa asiantuntemusta. Perhekeskeisyys on määriteltävä uudelleen niin, että se sisältää myös isät. Monet miehet, etenkin ensimmäistä lasta odottavissa perheissä, tarvitsevat lisärohkausta ja neuvolan kynnyksen madaltamista, esimerkiksi oman erillisen kutsun tai muun yhteydenoton avulla. (http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1062035.)

Isyystutkimus ei ole sitoutunut eikä sitä ole sidottu mihinkään yksittäiseen tieteenalaan. Monialaisuudesta huolimatta suomalaisen isyystutkimuksen kysymyksenasetteluilla ja käsitteellistyksillä on paljon yhteistä: tutkimuksen traditio on toistaiseksi lyhyt ja ohut, ja näin ollen eri alojen tutkimus on usein pohjautunut samoihin lähteisiin. Monien tieteenalojen panos on tietenkin rikkaus. (Kolehmainen & Aalto, 2004.)

Johanna Mykkänen Jyväskylän yliopistosta tuo esille, että ajatukset siitä, millainen on hyvä isä ja äiti, kumpuavat kulttuurisista sukupuoli- ja vanhemmuusstereotyyppioista. Näitä ovat luomassa koko yhteiskunta: niin lapselliset kuin lapsettomat perheet, media, asiantuntijat, lainsäädäntö ja politiikka. Nykypäivänä korostetaan isän osallisuutta perheen arjessa, mistä on tullut myös yksi perhepoliittisista tavoitteista. Isyyden merkitys tulisikin ymmärtää koko perheen hyvinvoinnin kannalta. Mitä enemmän isien kanssa työtä tekevät ymmärtävät isyyttä, sen lähtökoh-
tia ja isien erilaisuutta, sitä paremmin isiä, isyyttä ja koko perhettä voidaan tukea. (http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/kuukauden_teema/isat_kasvatuskumppaneina.)

Tutkija Jouko Huttunen Jyväskylän yliopistosta on tutkinut isättömyyden merkitystä lapsen identiteetin kehitymiselle. Hän jakaa isättömyyden rakenteelliseen ja toiminnalliseen isättömyyteen. Rakenteellisessa isättömyydessä perheen rakenne ja historia tai lapsen biologisten vanhempien väliset ja muut perhesuhteet ovat muodostuneet siten, että isän (jollakin) statuksella olevaa vanhempaa ei kuulu lapsen elämään. Toiminnallisessa isättömyydessä sosiaalinen ja/tai psykologinen isä kuuluu lapsen elämään, mutta isä-lapsisuhte on ohut, ambivalentti, katkokselinen tai lapsen kannalta negatiivinen. Hän tutkii isättömyyden vaikutuksia biologisen, juridisen, sosiaalisen ja psykologisen isyyden kautta. Lapsen varhaisvuosina kouluikänsä asti biologinen isättömyys on lapselle itselleen melko vähäinen kysymys, mutta sen merkitys nousee myöhemmin.

- Älyllinen ja tiedollinen kysymys, jonka selvittäminen yleensä riittää nuorelle ehjän identiteetin rakennuspuiksi
- Biologinen alkuperämme on yksi olennainen elementti ns. eksistentiaalisessa identiteetissämme, jonka peruskysymys on ”Kuka minä olen?”
- Selvittämättömänä voi jäädä vaivaamaan ja aiheuttaa tunnelukkoja

(Videoluento 21.8.2014 perheaikaa)

Isän merkitys lapsen kehitykselle näyttäytyy triadisuhteen kautta. Triadinen suhde kuvaa lapsen ja vanhempien kolminkeskistä vuorovaikutusta. Kolmenkeskisyyttä voidaan tarkastella sekä mielen sisäisenä kokemuksena että vuorovaikutustasolla. Lapsi on aina osa jonkinlaista kolmiota. Minuchin sirkulaarisen mallin mukaan vanhempi-lapsi -suhteiden erillinen tarkastelu on riittämätöntä, koska dyadit (kahdenkeskiset suhteet) vaikuttavat toisiinsa dyadeihin sekä triadiin (kolmenkeskinen suhde). (Hellsten, 2013.) Triadisella kyvyllä tarkoitetaan vanhemman valmiutta nähdä lapsi kahden eri sukupuolta olevan aikuisen liiton hedelmänä. Kyky on erikoisen tärkeä, jos lapsella on vain yksi vanhempi. Oleellista ei olekaan, onko lähivanhempia yksi vai kaksi, vaan lapsen mahdollisuus käsitellä tilannetta yhdessä aikuisen kanssa. Valtaosassa lapsella on kontakti etävanhempaan, mutta jos kontaktia ole, psyykkisen työn välttämättömyys korostuu entisestään. Kontaktin estäminen on emotionaalista kaltoin kohtelua. (Sinkkosen luentomateriaali.)

Sinkkonen tuo esille, että jopa välähdyksenomainen kokemus siitä, että oma isä arvostaa, kantaa lasta pitkälle. Suomalainen mies ajattelee usein asioita liiaksi oman pään sisällä. Hän saattaa olla ylpeä ja kiitollinen lapsistaan, mutta hänen mielipiteensä tulevat lasten tietoon äidin kautta tai perheen ulkopuolisilta ihmisiltä. Niin vähän tarvittaisiin perhosefektin aikaansaamiseksi: muutama ystävällinen sana, rutistus, pään silitys ohimennen, jokin osoitus siitä, että isä rakastaa eikä odota minkäänlaista vastapalvelua tai suoritusta. (Sinkkonen, 2003.)

5 Ammattilaisten ääni – verkostokartoituksen tulokset

Verkostokartoitus toteutettiin kaikilla projektipaikkakunnilla laaja-alaisesti. Projekti kartoitti toimijoita, missä kohderyhmä eli päihkeitä käyttävät tai käyttäneet isät ovat asiakkaina ja palvelunkäyttäjinä. Mukana oli myös toimijoita, jotka tekevät työtä lasten ja perheiden kanssa ja kohtaavat välillisesti kohderyhmän asiakkaita. Verkostokartoituksessa miltei joka paikassa kerrottiin uusista paikoista, joihin kannattaa ottaa yhteyttä. Verkostokartoituksessa tavattiin joko koko työryhmää tai sen yksittäistä edustajaa toimijatahon toiveen mukaisesti. Kartoituksen yhteydessä kerrottiin erityisesti Isä -projektista, jotta tieto projektista leviäisi mahdollisimman laajalle jo projektin alkuvaiheessa. Kartoituksessa käytettiin tukena kysymys-/haastattelurunkoa (liite 1), jolloin kaikkien toimijoiden kanssa käytiin samat asiat läpi. Verkostokartoitusta pidettiin tärkeänä työmuotona, jotta pääsimme tutustumaan paikan päälle eri toimijoihin ja samalla saimme tietoa, millaista toimintaa missäkin paikassa on, miten projektin kohderyhmä siellä näyttäytyy ja millaiset ovat toiveet projektin ja toimijoiden välisestä yhteistyöstä ja toiminnasta.

5.1 Mikkeli

Mikkelin alueella projektityöntekijä tutustui mahdollisimman laajasti eri toimijoihin, jotka työssään tapaavat päihkeitä käyttäviä isiä tai heidän perheitään. Mikkelissä projektin alkukartoitukseen osallistui Mikkelin seudun sosiaali- ja terveystoimesta aikuissosiaalityö, perhetyö, lastensuojelu, lastenvalvojat, terveysneuvonta, terveystaluiden sosiaalityö, perhehoitoyksikkö Pessi ja Mikkelin Olkkari, Mikkelin A-klinikka, Tuustaipaleen kuntoutumiskeskus, ESSHP:n sosiaalityö ja psykiatrian poliklinikan kuntoutusohjaus, Mikkelin yhdyskuntaseuraamustoimisto, Mikkelin vankilan erityistyöntekijät, Viola – väkivallasta vapaaksi ry, Mikkeli-yhteisö, Mikkelin kriisikeskus, Mikkelin alueen sovittelutoimisto, Virike ry, Mikkelin Tavikset ry, Mikkelin toimintakeskus ry, Mikkelin tuomiokirkkoseurakunnan diakoniatyö, työvoiman palvelukeskus Reitti, monipalvelukeskus Savoset ja Mikkelin Ammattikorkeakoulu.

Lähes kaikki Mikkelin alueen kartoituksessa mukana olleet toimijat tapaavat päihkeitä käyttäviä isiä työssään. Osan toimijoiden asiakaskunnasta löytyy päihkeitä käyttäviä isiä ja osa toimijoista työskentelee perheiden tai lasten kanssa, joiden isä saattaa käyttää päihkeitä enemmän tai vähemmän. Perhetilanteet näillä isillä ovat hyvin moninaiset. Heissä on muun muassa perheissä asuvia isiä, eroisia, isoisia, uusioperheen isiä, nuoria isiä, eroamassa olevia isiä, yksinhuoltajaisia ja sijaisia. Osassa perheissä isä on kadoksissa tai häntä ei ole kohdattu perheen tai lasten kanssa työskennellessä. Osalla toimijoiden kohtaamista isistä on päihteen käytön lisäksi myös muita haasteita elämässään, esimerkiksi mielenterveydellisiä ongelmia tai rikollista taustaa. Myös lähisuhdeväkivaltaa ja eron jälkeistä vainoa esiintyy sekä uhrin että tekijän roolissa. Lähes kaikkien toimijoiden työssä näyttäytyy myös päihteen käytön ylisukupolvisuus.

Mikkelissä on tehty järjestöpohjalta vahvaa miestyötä jo useiden vuosien ajan ja miestyö on löytänyt paikkansa osana olemassa olevia palveluita. Ehkä tämän vuoksi Mikkelin alueen päihkeitä käyttäviä isiä kohtaavat toimijat

selvästikin tiedostavat, että isyys tulisi ottaa huomioon työskentelyssä. Isyys nousee usein esille asiakastilanteissa, mutta tällä hetkellä siihen ei joka paikassa kiinnitetä erityisesti huomiota tai jos kiinnitetään, niin työtä ohjaavat isäkeskeiset työmenetelmät puuttuvat. Kaikki alkukartoitukseen osallistuneet toimijat olivat kiinnostuneita päihdeitä käyttävien isien isyyden tukemisesta ja sen vaikutuksesta asiakkaan ja perheen elämään. Suurin osa oli myös resurssien puitteissa valmis mahdolliseen yhteistyöhön ja yhteiseen kehittämiseen. Puolin ja toisin tapahtuvaan asiakasohjaukseen ja ”konsultointiin” olivat kaikki kartoitukseen osallistuneet toimijat valmiita. Myös yhteisiä muita yhteistyöajatuksia virisi jo tässä alkukartoitusvaiheessa.

Mikkelin painopistealueeksi oli projektisuunnitelmassa määritelty vertaistuen ja kokemusasiantuntijuuden laajentaminen ja kehittäminen isyyden näkökulmasta. Myös alkukartoituksessa nousi esille tarve hyödyntää vertaistukea erilaisten ryhmätoimintojen, tapahtumien, leirien ja teemahetkien avulla. Mikkelissä toimii melko runsaasti erilaisia ammattilaisten vetämiä vertaistukiryhmiä ja myös vertaisten vetämiä vertaistukiryhmiä eri kohderyhmille. Ryhmiä on muun muassa päihdeitä käyttäville vanhemmille, miehille, isille ja lapsille, erolapsille, mutta suoraan projektin kohderyhmälle ei ole tällä hetkellä ryhmää.

Jalkautuva asiakastyö oli myös asia, mistä päihdeitä käyttävät isät toimijoiden mielestä hyötyisivät. Joidenkin toimijoiden kanssa keskusteltiin siitä, että olisi hyödyllistä tehdä työparityötä tai muunlaista yhteistyötä perheiden kanssa, joiden yhtenä ongelmana on isän päihdeiden käyttö. Työntekijöiden keskuudessa tuntui olevan tarvetta myös isäerityisille toimintamalleille ja koulutukselle. Oppilaitosyhteistyön osalta esille nousivat opinnäytetyöt sekä eri opintojaksoihin kuuluvat työelämän kanssa yhteistyössä tehtävät projektiluontoiset selvitykset, toiminnot jne.

Mikkelissä tehdään paljon yhteistyötä verkostojen kanssa. Toimijat tietävät toistensa toiminnasta jo melko hyvin ja palveluohjaus on toimijoiden toimintatapana. Asiakkaita osataan ohjata tarvittaessa toisen palvelun piiriin ja yhteistyötä tehdään muun muassa ryhmien ja erilaisten tapahtumien muodossa.

5.2 Pieksämäki – Varkaus

Pieksämäki – Varkaus alueella alkukartoitus vaiheessa tavattiin laajasti ja kattavasti päihdetyön sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen toimijoita. Alueella Kehittämiskeskus Tyynelän toiminta on jo tuttua ja toimijoilla on kuva työskentelytavoista, joka ohjasi myös toimijoiden odotuksia. Tältä alueelta on ollut toimijoita myös projektin suunnittelussa mukana ja projektin idea on lähtenyt Pieksämäen toimijoiden havainnoista ja tarpeista liikkeelle.

Pieksämäen alueelta alkukartoitukseen osallistui aikuis- ja lastensuojelusosiaalityö, päihde- ja mielenterveysyksikkö, Savoset, Huoltokoti Yläristin Pysäkki, Lapsi- ja perhepalvelukeskus Ruusu sekä ev. lut. seurakunta. Varkauden alueelta aikuis- ja lastensuojelusosiaalityö, Päihdekliniikka, päiväkeskus Kaleva, psykiatrinen osasto ja poliklinikka, lasten ja nuorten keskus Nikula, työllisyyden kuntakokeilu -hanke, Lapsen kengissä ry, nuorisopaja, päihdekuntoutusyksikkö Pysäkki, hyvinvointi Ankkuri, Varkauden seudun mielenterveysväki ry:n Mielitupa ja ev. lut. seurakunta. Projekti-infoja on annettu myös muille järjestötoimijoille.

Alkukartoitus osoittaa, että toimijoita on paljon ja toimijoilla on paljon osaamista päihdetyössä. Mielenkiinto kohdistuu isyyden nostamisessa päihde työskentelyn keskiöön ja jalkautuvan päihdetyön menetelmään. Lähes jokaisella toimijalla on löytynyt päihdeitä käyttäviä isiä ja isyyden muotoja on hyvin monenlaisia. Vanhemmuutta ja elämänhallintaa on käsitelty asiakastyöskentelyssä, mutta isyyteen ei työskentely ole varsinaisesti kohdentunut. Toimijat kokevat omien työmenetelmiensä olevan hyviä päihdetyöskentelyssä, mutta näkevät merkittävänä lisänä isäkeskeisen työskentelytavan ja ovat valmiita yhteiseen kehittämistyöhön. Kehittämistyöskentelyyn keskeisimpänä on noussut henkilökohtainen jalkautuva työskentely. Lisäksi mielenkiintoa ovat herättäneet vertais- ja ryhmätoiminta.

Alueella on tehty suuria rakenteellisia uudistuksia palveluverkostoissa. Tämä on tuonut verkostoihin huolen siitä, miten palvelut varmistetaan ja toteutetaan. Jalkautuvat palvelut ovat koko alueella saaneet paljon huomiota ja monilla toimijoilla niiden kehittäminen on työn alla. Verkostomainen työote ja moniammatilliset työryhmät ovat alueella arjen työkaluja ja vahvistaneet asiakaslähtöistä työtä sekä tuloksellisuutta. Molemmilla paikkakunnilla päihde- ja mielenterveystyön yhdistyminen on koettu positiivisena asiana. Huolena on palvelujen varmistaminen asiakkaille rakenteiden muutoksessa, työttömyyden ja taloudellisten sekä henkisten ahdinkojen lisääntyessä. Palvelualueiden laajuus on tuonut huolen asiakkaiden tasavertaisuudesta palvelujen saatavuudessa. Nuorten isien päih-

dekäyttö ja vanhemmuuden tukeminen ovat myös asioita, joihin odotetaan projektilta kehittämistyön tukea. Kehittämistyö nähdään merkittävänä ja projektin alkaminen ja olemassa olo on otettu vastaan lämpimästi.

5.3 Kuopio

Kuopion alueella alkukartoitus vaiheessa tavattiin laajasti ja kattavasti päihdetyön sekä sosiaali- ja terveystalvurvelujen toimijoita. Alueella Kehittämiskeskus Tyynelän projektityöskentely on osalle tuttua. Kuopion alueelta projektin suunnitteluvaiheessa ovat olleet mukana Kuopion Seudun Päihdepalvelusäätiö, Sirkkulanpuisto ry, Kuopion Ensikoti ry ja Kuopion kaupungin lastensuojelu. Kuopion alueen alkukartoitukseen osallistui Kuopion Seudun Päihdepalvelusäätiö (katkaisu- ja vieroitusosasto, kuntoutus ja hoitosuhdetyö), Sirkkulanpuisto, Kuopion Ensikotiyhdistyksestä Amalia ja Pihla, Kuopion kaupungin lastensuojelun sosiaalityö, perhetyö, sosiaalipäivystys, sovittelutoimisto, perheoikeudellinen yksikkö, A-kilta ja Rikosseuraamusvirasto. Projektinfoja on annettu ja verkostoituu myös seurakunta-, järjestö- ja hanketoimijoiden kanssa (Ev. lut. srk. perhesovittelutoimisto, ViaDia, Yhden perheen vanhempien liitto, MTKL (Propelli), Kriisikeskus, Herrax-hanke, Opitaan Yhdessä -hanke).

Kartoituksessa tuotiin esille, että asiakkaina/palvelunkäyttäjinä on päihteitä käyttäneitä/käyttäviä isiä, jotka asuvat lasten kanssa tai tapaavat säännöllisesti lapsia, mutta on myös isiä, jotka ovat ”hävinneet vanhemmuudesta” kokonaan, eivätkä tapaa ollenkaan lapsia. Osalla päihteet rajoittavat tapaamisia ja osa ei pysty päihteiden takia tapaamisiin. Joskus lapset eivät halua tavata isiään, jos ovat kokeneet useita pettymyksiä tai eivät ole olleet isän kanssa tekemisissä. Myös isät eivät enää tiedä, mitä lasten kanssa voisi tehdä. Joissakin tilanteissa äidit eivät halua isän olevan osallisia lapsen elämään, vaikka lapset haluaisivat miltei poikkeuksetta olla yhteydessä molempiin vanhempiin. Huoltajuusriidat näyttävät monessa eri paikassa isä-asian osalta ja eroamassa olevat isät nousevat yhtenä tukea tarvitsevana asiakasryhmänä. Isät luovuttavat usein helposti äidille vastuun ja huoltajuuden. Päihteitä käyttävien isien keskuudessa huumeidenkäyttäjät ja sekakäyttäjät nähtiin kasvavana asiakasryhmänä. Myös mielen-terveyden ongelmat ja rikollisuus tulevat usein esille. Vankilassa olevat isät nousevat esille päihteitä käyttävistä isistä puhuttaessa. Arviolta n. 80 % vankilassa tuomiota suorittavista kuuluu projektin kohderyhmään.

Päihderiippuvuuden ylisukupolyvisuus on nähtävillä verkostoissa. Monilla kokeneemmilla työntekijöillä asiakasperheitä on jopa neljännessä sukupolvessa. Moni toteaa asiakkaidensa kertoneen, etteivät halua olla yhtä huonoja vanhempia kuin oma isä oli, mutta toisaalta mallia olla toisenlainen isä ei ole. Isän mallin koettiin puuttuvan kokonaan monilta päihdeasiakkailta. Isyyden tehtävien läpikäyminen ja lapsen näkökulman ja edun nostaminen olisi verkostojen mielestä tärkeää isätyötä. Isätyössä katsottiin tärkeäksi tuoda esille myös sitä, mitä tarpeita eri kehitysvaiheissa lapsilla on ja miten isyyttä tulisi toteuttaa missäkin lapsen kehitysvaiheessa. Olisi hyvä käydä päihteiden takia tapaamisoikeuden menettäneen isän kanssa tilannetta, miksi isä ei saa tavata lastaan, miksi lapselle on hyväksi pitää hänet poissa päihdemaailmasta ja miten lapsi kokee vanhempien päihteiden käytön. Verkostossa tuotiin esille ajatus, että ”isyyteen sitoutuminen vaatii luopumista todellisesta rakkaasta, eli päihteistä”. Verkostoissa tuotiin esille myös tilanteita, jolloin isän poissaoleminen on lapsen ja perheen turvallisuuden takia parempi. Myös tällöin tarvitaan isätyötä, koska isyys ei häviä mihinkään: ”isä voi olla sillä tavalla, että kunnioittaa lapsen näkemystä, hakee lapsen parasta ja hyvä isyys voi olla jopa sitä, että pysyttelee poissa lapsen arjesta.” Isäymmärryksen lisääminen on tärkeää vaikeissa tilanteissa.

Alkukartoitus osoittaa, että pelkästään miehille ja erityisesti isille suunnattuja palveluja on Kuopion alueella melko vähän. Jokaisella toimijalla on löytynyt asiakkuuksissa päihteitä käyttäviä isiä ja isyyden muotoja on hyvin monenlaisia. Päihteiden käyttö otetaan puheeksi riippuen siitä, mikä toiminnan fokus kyseisessä paikassa on. Ryhmätöimintoja on kaupungin yksiköissä vähän, mutta muiden toimijoiden ryhmiin pyritään ohjaamaan asiakkaita (mm. Voikukkia-ryhmät, eroryhmät, kriisikeskuksen ryhmät). Paikalliset toimijat tekevät keskenään verkostoyhteistyötä, varsinkin yhteisten asiakkaiden puitteissa. Verkostoilla on usein paljon yhteisiä asiakkaita ja asiakasperheitä. Asiakasperheen isä voi olla mm. päihdepalveluissa, lastensuojelun, perhetyön ja rikosseuraamuspuolen asiakas. Enemmän yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa kuitenkin kaivattiin.

Palvelujärjestelmästä tuotiin esille työntekijöiden näkökulmasta, että isät usein tulevat ohitetuiksi, koska keskiössä ovat lapsi ja äiti. Tätä pidettiin perinteisiin kangistuneena kaavana, koska koko perhe pitäisi huomioida, vaikka isä ei asuisi lapsen ja tämän äidin kanssa. Asenteiden koettiin olevan negatiivisia ja työ on usein ”tulipalojen sammuttelua”. Mies- ja isätyötä leimaa usein ongelmakeskeisyys (väkivalta, rikollisuus, päihteet), mutta isyys koettiin positiivisena voimavarana, jota kannattaisi korostaa enemmän. Vanhemmuuden ja isyyden tukeminen koettiin tärkeiksi asioiksi ja kehittämistyö nähdään tässä merkittävänä asiana

Mielenkiinto kohdistuu isyyden nostamisessa päihdetyöskentelyn keskiöön. Vanhemmuutta on käsitelty asiakkaiden kanssa työskentelyssä, mutta isyyteen ei työskentely ole varsinaisesti kohdentunut. Kehittämistyöskentelyyn keskeisimpänä on noussut henkilökohtainen työskentely isä-asiakkaan kanssa ja vertais- ja ryhmätoiminta. Ryhmiin toivottiin toiminnallisuutta ja välineellisyttä. Erityisesti isyydestä nousevien tunteiden (syyllisyys, häpeä, rakkaus, ikävä) käsittelyyn koettiin tarvittavan tukea. Tuotiin esille, että on olemassa monenlaisia eri isä-tyyppejä joko isyyden eri vaiheen (pienien lasten isät, teini- isät, ukki-ikäiset isät) tai jonkun tilanteen pohjalta (huostaanotto, ero), jolloin olisi tarvetta vertaistuelle saman kokeneiden kanssa. Toivottiin, että projektissa huomioidaan se asia, ettei isyys lopu ikääntymiseen ja lasten aikuistumiseen. Ryhmätoimintaan katsottiin olevan helpointa siirtyä yksilötyön kautta, koska monet vierastavat alussa ryhmätoimintaa. Yksilötuen katsottiin olevan tärkeää mm. tunteiden käsittelyssä ja toimiessa tukihenkilönä ja palvelujärjestelmässä ”tulkkina” isälle. Projektilta toivotaan työvälineitä isätyöskentelyyn ja koulutuksia/tietoa asiasta. Myös asenteisiin vaikuttaminen koettiin tärkeäksi. Kokemusasiantuntijuuden esiin nostaminen koettiin tärkeäksi, koska kokemusasiantuntija kertoo kokemuksistaan siten kuin on itse ne kokenut, eikä kerro sitä, miten muiden pitäisi kokea ja tehdä!

Yhteistyön muodot vaihtelevat eri toimijoiden välillä. Osan toimijoista kanssa yhteistyötä projektin kanssa katsottiin tarvittavan enemmän, jolloin projekti ja toimija tekevät tiiviimpää kehittämissyhteistyötä isäerityisen kehittämisen puitteissa. Osan toimijoista kanssa sovittiin tässä vaiheessa yhteistyön muodoksi palveluun ohjauksen puolin ja toisin. Kartoituksen myötä tutustuttiin jokaisen toimijan tarjoamiin palveluihin, joita voi tarjota myös Erityisesti Isä -projektin asiakkaille. Paikoissa, joissa toiminta on kertaluonteista ja ns. asiakkuudet lyhytaikaisia, toivottiin projektilta mahdollisuutta ottaa isä-asiakas kokonaisvaltaisempaan tukisuhteeseen, johon sisältyisi kokonaistilanteen kartoitusta. Usein asiakkaina on tällöin ns. moniongelmaisia miehiä, jotka tarvitsisivat pidempiaikaista ja laaja-alaista apua ja tukea. Verkostossa katsottiin myös, että yhteistyö projektin kanssa voi olla myös yhteisten tapahtumien järjestämistä, tilojen antamista projektin tarpeisiin, luennoitsijatarpeeseen vastaamista, sekä infojen antamista omasta toiminnasta mm. isä-ryhmissä.

5.4 Jyväskylä

Jyväskylän osalta toimijoita, kumppaneita on valtaisa määrä. Suurimmassa osassa verkostoja on käyty tutustumassa ja esittelemässä hanketta. Osan toimijoiden kanssa on sovittu asioista sähköpostin/puhelimen välityksellä tai tapaaminen on vielä edessäpäin.

Projektin alkukartoituksessa on käyty seuraavien toimijoiden luona: SOVATEK (päihdepuoli), Jyväskylän seurakunta (lis. Aseman Pysäkki), Keski-Suomen sairaanhoitopiiri (aikuispsykiatria, päihdehoitajat), Vaajakosken Suvanto, Mt-yhdistys Kello, Jyväskylä ry, Kuiville Pyrkivien Tuki, Monikulttuurikeskus Gloria, Jyväskylän A-kilta, Kriisikeskus Mobile, Jyväskylän kaupunki (aikuissosiaalityö, lastensuojelu, perheneuvola, neuvola), Jyväskylän Nuoriso- ja palveluasunnot ry, Jyväskylän Katulähetys ry, Mieli Keinussa ry, Perhehoitoliitto, PePPi-hanke (Emma & Elias -ohjelma), Avopalveluyksikkö Aino (Keski-Suomen Ensi- ja turvakoti), Rikosseuraamusvirasto, Keski-Suomen sovittelutoimisto, Pelituki-projekti (Sovatek) ja Äänekosken kaupunki.

Muita yhteistyötahoja (sähköposti /puhelin/tapaaminen tulossa): Jyväskylän yliopisto (perhetutkimuskeskus), KRIS Jyväskylä, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Miessakit ry, Jyvässeudun Työttömät ry, Youth Against Drugs ry, Suomen Nuoret Lesket ry, Keski-Suomen elatusvelvolliset, Poliisilaitoksen sosiaalityö, Sukupuu ry, AA- ja N-ryhmät, Jyväskylän Kan-koti, Irti Huumeista ry, Laukaan SRK, Pelastakaa Lapset ry, Käpy ry ja SETA.

Projektin alkukartoituksessa on tavattu pääsääntöisesti asiakastyötä tekeviä työntekijöitä, mutta jonkin verran myös johtavissa asemissa olevia henkilöitä. Ohjaajia, asumisohjaajia, vastaavia ohjaajia, sosiaalityöntekijöitä ja -ohjaajia, järjestötyöntekijöitä, toiminnanjohtajia jne. Joissakin paikoissa on käyty myös kahteen kertaan. Kaiken kaikkiaan vierailuiden myötä on tavattu noin sata eri toimihenkilöä.

Päihteitä käyttävät isät ovat ohjautuneet eri toimijoiden palveluihin yleisesti samankaltaisten ongelmien kautta. Pääsääntöisesti he eivät ole palveluissa mukana, niinkään isyyden näkökulmasta, vaan esim. päihdekäytön, väkivallan, rikollisuuden, asunnottomuuden, toimeentulon yms. vuoksi. Vierailuissa organisaatioissa suurin osa asiakkaista on miehiä. Siitäkin huolimatta, että isien kanssa tehtävälle työlle on verkostojen mukaan tarvetta ja kysyntää, sitä ei juurikaan palveluissa esiinny. Osasyitä tähän tuntui olevan mm. isyys-/vanhemmuusnäkökulman vähäinen huomioiminen omassa työssä, asioiden ”piilottelu” asiakkaiden toimesta, miestyöntekijöiden puute, isyys/vanhemmuus ei nouse työssä esiin (jostain syystä) ja isien tavoittamattomuus. Yhtenä isona asiana nousee

esiin se, että pääsääntöisesti kaikissa organisaatioissa, joissa on vierailtu, työskennellään yksilötyön pohjalta. Tämä ei tietenkään poissulje sitä, etteikö ryhmämuotoista työskentelyä ja vertaisryhmätoimintaa voisi olla tai sitä, että sitä ei olisi ollut.

Ryhmien osalta on hyvinkin erilaisia toimintamalleja. Joissakin organisaatioissa ei ole ryhmätoimintaa ollenkaan, joissakin sitä on paljon. Melkein kaikissa niissä paikoissa, joissa ryhmätoimintaa on, se perustuu pitkälti toiminnallisuuteen (liikunta, retket, leirit, musiikki, arjen askareet ja niiden opettelu, toimintaterapia, valokuvaus ym.). Konkreettisemmat työmenetelmät sisältyvät yksilötyöskentelyn sisään (esim. verkostokartat, vanhemmuuden roolikartta). Keskustelevia ryhmiä on myös, mutta ei niinkään isyyteen /vanhemmuuteen teemoitettuja. Muina työvälineinä mainittakoon palveluihin ohjaaminen, kotikäynnit, avustustoiminta (ruokapalvelu), tapahtumien järjestäminen, päivystäminen, puhelinkeskustelut ja ylipäätään arjessa mukana eläminen.

Isä-asiakkaista suurin osa on useamman eri organisaation palveluissa mukana, tosin varmasti on myös isiä, jotka eivät ole missään palveluissa mukana. Valtaosa toimijoista tekevät yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa, joten verkostoyhteistyöstä jää kuva, että sitä tehdään jo aika paljon. Isäerityinen työ nähdään tärkeäksi ja halutaan osaksi omaa toimintaa. Projekti on saanut paikkakunnalla lämpimän ja yhteistyöhaluisen vastaanoton. Osan toimijoiden kanssa tullaan toimimaan enemmän tiedollisesti, infopohjalta. Asiakkaita on mahdollista ohjata eri palveluiden piiriin projektin kautta tai päinvastoin. Vertaisryhmätoimintaa toteutetaan joidenkin toimijoiden kanssa yhdessä. Jo olemassa olevien ryhmien ”sisälle” viedään isyys- ja vanhemmuusteemaa. Asiakkailla on mahdollisuus osallistua eri palveluiden järjestämiin tilaisuuksiin, tapahtumiin ja ryhmiin (isyiden/vanhemmuuden näkökulmasta) – tieto voi välittyä projektin avulla.

Päihdekuntoutumisen osalta on nähty jo, että vanhemmuus toimii voimavarana, joten sitä pyritään jatkamaan. Toiminnallisuus on noussut esille monen toimijan kohdalla, samoin kuin ylipäätään isien saaminen mukaan toimintaan. Nuorten isien määrän lisääntyminen nostaa nk. konkreettiset isyyshoidot esiin isien kanssa tehtävälle työlle. Erään toimijan toiveena oli Jyväskylän alueella toimivien päihdeorganisaatioiden yhteistä verkostoitumista, jonka tavoitteena olisi lisätä yhteistä käsitystä, tietoa, näkemyksiä ja kokemuksia yhteisten päihdeasiakkaiden kohdalla.

6 Isän ääni - kohderyhmäkartoituksen tulokset

Kohderyhmäkartoituksen tekeminen koettiin projektissa erityisen tärkeäksi. Isiä haastatteleamalla saatiin tietoa siitä, millaista tukea päihteitä käyttävät isät vanhemmuuteen ja isyyteen itse toivovat. Samalla nostettiin myös päihteitä käyttävän isän ääni esille. Kohderyhmäkartoituksessa haastattelimme yhteensä 50 isää, joilla on tai oli ollut päihteiden käytön kanssa ongelmia. Haastatteluja tehtiin kaikilla projektipaikkakunnilla (Kuopio, Varkaus, Pieksämäki, Mikkeli ja Jyväskylä). Isät tulivat haastatteluihin pääosin yhteistyökumppaneiden ohjaamina ja haastattelijana toimi paikkakunnan projektityöntekijä. Isien saaminen haastatteluihin oli yllättävän helppoa ja he yleensä avasivat elämänsä, vanhemmuutta ja isyyttään hyvin avoimesti haastattelijalle. Osa haastatelluista isistä jäi suoraan projektin asiakkuuteen eli yksilötuen tai jalkautuvan päihdetyön asiakkaaksi. Haastattelut kestivät noin 1-2 tuntia. Haastattelut kirjattiin ylös, jonka jälkeen kaikki haastattelut koostettiin ja niistä nostettiin esille keskeisimpiä asioita. Teemoittaminen lähti liikkeelle jo haastattelukysymysrunгон (liite 2) laatimisen yhteydessä. Esille nostettiin isätyyppejä mm. isyyden vaiheiden pohjalta.

Haastateltujen isien joukossa oli kaikista eri isyyden vaiheista eli vasta isäksi tulevista ukki-ikäisiin isiin. Isyys ja osallisuus isyyteen toteutuivat haastateltujen keskuudessa eri tavoin, koska haastateltujen joukossa oli lähi-isiä, etäisiä ja isiä, jotka eivät olleet missään tekemisissä lastensa kanssa. Raporttiin on otettu suoria lainauksia siitä, kuinka haastattelijat ovat suoraan haastateltavan kertoman perusteella tilanteen raportoineet. Haastatteluja läpikäydessä niistä nousi esille seuraavat teemat: vanhemmuus ja isyys, erotilanne, ylisukupolvisuus, päihteiden käyttö ja muutos, kokemukset palvelusjärjestelmästä ja tuen tarve. Raportissa on tarkoitus tuoda isien ääni esille sellaiseen sekoittamatta niitä Erityisesti Isä -projektin näkemyksiin ja mielipiteisiin.

Isyyden nostaminen keskusteluun oli jokaiselle haastatellulle uusi asia. Vanhemmuudesta oli palveluissa puhuttu. Isyydestä puhuminen oli asiakkaille mieluista ja nosti useimmalle voimakkaitakin tunteita esille. Kaikilla oma isäsuhde nousi puheeksi. Se tuntuu olevan merkityksellinen ja nostaa monenlaisia tunteita esille. Isyydestä puhu-

minen vaikutti myös haastattelu tilanteissa asiakkaiden ulkoiseen olemukseen positiivisesti, pääsääntöisesti se rauhoitti ja innosti. Keskusteluun tuli tasavertaisuutta ja avoimuutta. Onnistuneet kokemukset isyydestä tuovat ylpeyden ja voimaantumisen tunnetta. Isät nostivat äidin ja muiden merkittävien läheisten kanssa toimimisen tärkeäksi. Kokemukset isyyden huomioimisesta palveluissa olivat negatiivisia, isyys koettiin jääneen taka-alalle tai se ohitettiin kokonaan. Isät kokivat, etteivät he tulleet kuulluiksi ja eivät saaneet haluamaansa tietoa. He kokivat myös, että heidän omat keinonsa lapsia koskeviin päätöksiin vaikuttamisessa ovat vähäisiä. Isänä toimimisen laiminlyönti päihdekäytön seurauksena koettiin prosesseissa ”lyömäaseena”.

6.1 Vanhemmuus ja isyys

Omaan vanhemmuuteen suhtauduttiin hyvin eri tavalla, vaikka yleinen tilanne lasten kanssa näyttäytyi samanlaisena. Vaatimukset omaa isyyttä ja vanhemmuutta kohtaan olivat erilaisia; toiset olivat hyvin kriittisiä itseään kohtaan, mutta toiset näkivät positiiviset puolet vanhemmuudessaan. Isyys on muuttunut muutaman vuosikymmen aikaan paljon ja monelle isälle on vaikea mieltää, mikä on isän rooli nykypäivänä. Tärkeäksi asiaksi nousi vanhempien parisuhteen laatu ja miehen henkinen valmius isyyteen.

Syntymättömien lasten isillä on ollut monenlaisia odotuksia isäksi tulemisen suhteen. Isäksi tuleminen nähdään osittain mahdollisuutena, mutta osittain se pelottaa. Jo ennen lapsen syntymää tehtävä henkinen valmistautuminen koettiin tärkeäksi isyyden valmiuden saavuttamiseksi. Tärkeää on vertaistuki ja muut samassa tilanteessa olevat, joiden kanssa voi jakaa kokemuksia.

”Haluan, että lapsella on turvallista olla. Ajatus tulevasta isyydestä tuntuu oudolta, mutta hienolta asialta.”

”Paljon täytyy tehdä töitä vapaa-ajan rahoittamiseksi. Puolison kanssa on käyty yhteistä keskustelua, jaettu kokemuksia ja ajatuksia.”

”Kun lapsi on pieni ja isä on nuori, pitäisi olla verkosto isiä, jotka ovat samassa elämäntilanteessa.”

Osa haastatelluista isistä oli asettanut itselleen liian kovia vaatimuksia. Peruserhearjen eläminen ei ollut riittävää, vaan isyyden olisi pitänyt olla jotain enemmän.

”Perfektionistina ja ääri-ihmisenä vaadin tässäkin asiassa ehkä itseltä liikaa: olisi pitänyt saada koko idylli: talo, auto, perhe, työt, jne. Tätä on katunutkin. Myös vaimo vaati paljon ja kaikkea piti olla yllin kyllin.”

”Asuin omien lastensa kanssa ja hoidin paljon lapsia. Perheenä harrastettiin paljon ja käytettiin lapsia eri paikoissa. En kuitenkaan kokenut osaavani olla isä.”

”Työttömäksi jäämisen jälkeen olen ollut ns. pullantuoksuinen isä, kun on aikaa, eikä kauheasti rahaa mihinkään muuhun. Aikaisemmin lapsia on käytetty ympäri maailmaa reissuilla ja nyt on menty Disney Landista peliköön.”

Etäisät, jotka olivat lastensa kanssa tiiviisti tekemisissä ja osallistuneet lasten hoitoon kokivat, että olivat lasten kanssa ollessa hyviä vanhempia. Ikävä oli kova lapsista erotessa ja koettiin, että lapsia olisi halunnut nähdä useammin. Kuitenkin useimmat isistä olivat sopeutuneet nykytilanteeseen ja kokivat, että lapsen pysyvä asuinpaikka voi olla muualla, mikäli olosuhteet ovat hyvät. Etä-isien lapset asuivat joko äidin luona tai olivat sijoitettuina lastenkotiin, perhekotiin tai sukulaissijoitetuina.

”Välit poikiin on läheiset, avoimet ja välittävät. Haluavat olla isän luona, välillä enemmänkin haluaisivat olla. Lapsia kusekataan harrastuksiin, iltaisin katsotaan elokuvia, jutellaan, laitetaan ruokaa ja leivotaankin. Eron jälkeen talous oli heikoilla ja silloin joutui välillä velalla poikia pitämään luonaan. Silloin on tuntunut, että parempi olisi poikien olla äidin luona.”

”Etäisällä on sunnuntai-iltana kova suru erotessa ja sitä ei aina voi lapselle näyttää.”

”Olen huolehtinut lapsista jo heidän ollessaan pieniä; nukuttamisen ja syöttämisen ym. osalta. Nukeillakin on tullut leikittyä paljon. Olen vanhan ajan kasvattaja; raha ei kasva puissa, suoraa pöytä, avoimuutta, rehellisyyttä ja jääräpäisyyttä.”

”Lasta näkee liian harvoin. Ajatuksena on, että vierailuajat pitäisivät, mutta en oikein tiedä baluanko lapsen kanssa asua jatkossa, onko liian raskasta, työt ja kaikki. Lapsi pysyykin toistaiseksi sijoitettuna perheessä, ei ole ollut pöytä suunnitelmista tulevaisuuden suhteen.”

Etäisät, joiden tapaamiset olivat epäsäännöllisiä tai eivät toteutuneet, kokivat usein voimakasta syyllisyyttä ja häpeää tilanteestaan tai selittivät tilannetta jonkun ulkopuolisen aiheuttamaksi. Pääsääntöisesti kiintymyssuhde lapsen kanssa ja tunne läheisyydestä määräytyi sen mukaan, kuinka paljon isä oli viettänyt lapsen kanssa aikaa ja tavallista arkea. Mikäli lapsi ei ollut ikinä asunut isän kanssa, suhde ei ollut kovin läheinen.

”Hävettää tällä betkellä, olisi pitänyt olla tukena lapsille ja läsnä heidän elämässään. Omakin elämä ollut silloin sekaisin eikä se nytkään ihan mallillaan ole. Lapset ovat olleet sijaisperheessä, koska vanhemmilla on ollut juomista, riitoja, väkivaltaisuutta. Lapset ovat ehkä tarvinneetkin jämäkkää ja säännöllistä elämää sekä kasvatus-ta siihen betkeen”

”Olen saanut lapsilta anteeksi menneet tapahtumat ja aiheuttaman mielipahan sekä kärsimyksen. Syytän itseäni asioista. Ei ollut valmiuksia vanhemmuuteen silloin, koska olin liian nuori. En kestänyt vanhemmuuden vaatimuksia silloin, kun lapset itkivät, vaan halusin vain pois tilanteesta..olisin ollut luomassa lantaakin mieluumin”.

”Elin itsestäni elämää, en osannut auttaa sen enempää muita kuin itseäniäkään. Turhauttaa tekemättä jättämiset”.

Vanhemmuus vankilatuomion aikana on erityisen haastavaa, koska ei voi olla läsnä perheen kanssa ja jää sekä fyysisesti että henkisesti paitsioon vanhemmuudesta. Vankilassa eristyneisyys korostui ja aikaa miettimiseen oli paljon.

”Hyvin hoituu lapsen hoito, vaikka olenkin pääosin ns. etäisänä tuomion takia. Päivittäin soittelen lapsen äidin kanssa, jotta pysyy perillä kehityksestä. Isä-poikasuhde on syntynyt, mutta paljosta jää paitsi ja näkemättä, kun ei ole itse paikalla. Web-kamerayhteys olisi hyvä, mutta ei mahdollinen.”

”Yleisesti ottaen olisi ollut tärkeää raskausaikana päästä pois vankilasta, jotta isyys olisi todentunut vähän aikaisemmin. Kun tulee vankilasta ja vauva on kotona, siinä on liikaa totuttelua. Vankilassa kävin vanhemmuuskursilla, mutta muut olivat jo isää, minulla ei lasta ollut. Mutta se oli kuitenkin hyvä kurssi.”

”Suljetun vankilan perhekäynnit olivat niin hankalia ja tuottivat usein ihmettelyä lapselle ja hankaluutta vankilassa olevalle, että päädyin olemaan erossa lapsestaan. Pubelinyhteys lapseen säilyi koko tuomion ajan”.

Vankilassa isäksi tuleminen, varsinkin esikoisen syntymän aikaan koettiin vaikeaksi, koska vankilatuomion jälkeen tuli tilanteeseen, joka oli täysin erilainen kuin ennen tuomiota. Monille palautuminen vapauteen ja uudelleen arkeen isänä voi käydä liian haastavaksi.

”Vankilasta päästyä oli totuttelua yhteiseloön parisuhteessa, yhdessä asumiseen, opiskelun aloittamisessa ja vauvan hoidossa. Oli liian paljon yhtiä aikaa asioita.”

Valvotut tapaamiset ovat yksi keino toteuttaa isyyttä, mikäli valmiudet eivät riitä lapsen huolehtimiseen ja päihderiippuvuus ei ole hallinnassa. Valvotut tapaamiset koettiin usein hankalina varsinkin, jos tapaamiset olivat virallisen valvojan läsnä ollessa. Osalla oli mahdollisuus tavata lapsia joko lasten äidin luona tai isovanhempien luona.

”Käyn ja asunkin pitkiä jaksoja vaimon ja lastensa kanssa, koska asun itse kauempana. Avioero on vireillä. Äiti on lasten huoltaja, mutta saan tavata lapsia.”

”Pidän tyttäreen lähinnä pubelimella yhteyttä. Edellisestä tapaamiskerrasta on 1-2 kk. Tapaan lasta yleensä oman isän luona lastensuojelun määräyksellä. Ukkoi asuu eri paikkakunnalla, joten tapaamisia ei pysty kovin

usein järjestämään. Tyttären välit ovat melko etäiset, mutta tytär on mielissään hänen soitoistaan. Välit voisivat kuitenkin olla paremmatkin.”

”Lapsi on sijoitettuna perhekotiin. Tapaamisoikeus on perhekodilla tällä erää, koska juomista on ollut ja katkaisusta on tullut lastensuojeluilmoitukset. Toiveissa olisi saada viikonlopputapaamiset takaisin.”

Uusi elämänvaihe isille on, kun lapset aikuistuvat ja alkaa elämänvaihe ukkina tai isänä toisen avioliiton kautta tulleiden lasten isänä tai ukkina. Isovanhemmuus koetaan elämän suolana ja lapsenlapsista kerrottiin hyvin lempeään ja ylpeään sävyyn. Lapsenlasten myötä kasvatus- ja elatusvastuuta ei ole, joten lapsenlasten kanssa voi vain nauttia olemisesta. Tärkeänä koettiin myös perinteiden ja tietojen välittäminen lapsenlapsille. Juomisen koettiin etäännyttävän lapsia ja lastenlapsia ja raittiina olemisen tuovan heitä lähemmäksi. Ukit olivat todennäköisimmin lastensa ja lapsenlastensa elämässä silloin, jos he ovat jo isänä osallistuneet paljon lasten elämään ja harrastamiseen. Ukit olivat tällöin ns. luottoapulaisia oman lapsen perheen elämässä ja halusivat mielellään auttaa nuorta perhettä.

”Koen olevani hyvä pappa; tulen toimeen lastenlasten kanssa ja nähdään viikoittain, koska asuvat lähistöllä. Kaikki lapsenlapset tulevat papan syliin eivätkä vierasta lainkaan.”

”Olen tiiviisti lasten kanssa tekemisissä ja ukkina oleminen on tärkeää. Haluan viettää paljon aikaa lapsenlapsen kanssa ja olen hoitanutkin tätä paljon. Samoin omien lasten kanssa olen ollut paljon ja mm. kalastanut. Haluan välittää sitä perimätietoa lapsenlapselle, mitä oma ukki kertonut itselle.”

”Lapsien ja lastenlasten kanssa olen tekemisissä, mutta on tunne siitä, että lisääntyneen juomisen takia he ovat ottaneet etäisyyttä viime aikoina.”

”Tällä hetkellä auttelen lapsia lastenboidossa, auton korjaamisessa ja leikkimökin tekemisessä. Lasten ollessa pieniä ja nuoria, olin mukana heidän urheiluharrastuksissa.”

Joissakin tapauksissa lasten aikuisiksi kasvaminen aiheuttaa tunteen, ettei ole tarvittu enää. Ukit myös tunsivat syyllisyyttä, mikäli eivät mm. päihteiden käytön takia viettäneet lapsenlapsen kanssa riittävästi aikaa.

”Joskus miettii, että olen työni tehnyt, Sauli Lehtolaisen laulun mukaan ”lähteä mun aika on”. Tyttäret on kasvatettu ja omillaan. Mihin minua enää tarvitaan? Lastenlasten kanssa en ole ollut niin paljon kuin pitäisi.”

6.2 Erotilanne

Useimmat haastatelluista isistä olivat kokeneet eron lasten äidin kanssa. Erotilanteet koettiin usein henkisesti raskaina ja isät kokivat jääneensä altavastaajan rooliin. Lasten äitien suhtautumisella ja eroon johtaneilla tapahtumilla oli iso vaikutus siihen, millaiseksi isien osallisuus vanhemmuuteen muodostui. Mikäli tilanne kärjistyi huoltajuusriitoihin, useimmat isät väistyivät taistelusta. Päihteiden käyttöä käytettiin ”lyömäaseena” huoltajuuskiistoissa. Monet toivat esille, että olisivat voineet riitauttaa asian, mutta olivat pyrkineet miettimään asiaa lapsen näkökulmasta ja miten riidat heihin vaikuttaisivat.

”Eron tultua rakensin talon ja siihen sisustin huoneet tyttärille, mutta ex-vaimo päätti, ettei lapset lähde minulle kuin oikeuden kautta, vaikka lapset olisivat halunneet isälleen. En riitauttanut asiaa, koska uskoin, että siinä hopialle jääpi. Lapset määrätään aina äidille, kun todisteita äidin juomisesta, pidätyksiä, tms. ei ollut.”

Monissa tapauksissa huoltajuus oli ensin määritelty yhteishuoltajuudeksi, mutta jossain vaiheessa vaihdettu yksinhuoltajuudeksi. Usealle isälle ero puolisoista ja lapsesta ajoi hallitsemattomaan päihteiden käyttöön.

”En missään vaiheessa halunnut lähteä taistelemaan oikeuksista, koska mietin asiaa siten, miten asia menisi helpoiten kaikkien osapuolten hyväksi. Ensimmäinen oli yhteishuoltajuus, sitten vaimo halusi yksinhuoltajuuden. Anoin periksi, vaikka olisin voinut asian riitauttaa.”

”Päihteiden käyttö rüstäytyi käsistä, ei ollut millään mitään merkitystä.”

6.3 Ylisukupolvisuus

Haastateltujen isien omat isäkokemukset tulivat esille miltei jokaisen haastatellun kohdalla, vaikka sitä ei varsinaisessa haastattelurungossa kysyttykään. Oma isä-suhde on noussut pintaan omaa isyyttä ja vanhemmuutta miettiessä. Haastateltujen keskuudessa ylisukupolvisuus päihteiden liiallisessa käytössä nousi esille selkeästi. Osa haastatelluista oli ymmärtänyt yhteyden jo aikaisemmin, mutta osa alkoi pohtia asiaa vasta haastattelun yhteydessä. He huomasivat toistavansa samoja virheitä kuin omat vanhempansa.

”Omaa isää en muista ollenkaan, koska isä ja äiti erosivat minun ollessa muutaman kuukauden ikäinen. Isä oli juonut paljon ja kuollut kännissä. Isäpuoli oli, mutta henkistä yhteyttä ja isä-poika-subdettia meille ei tullut koskaan. Miehen mallia en saanut biologiselta enkä sosiaaliselta isältä, se tuli jostain muualta.”

”Nuorena olisin tarvinnut suunnannäyttäjää ja tukea, vaikka itse sitä silloin vastustinkin. Liikaakin luotettiin, että lapsi pärjää. Oman pojan näen nyt samanlaisena, aina kaikkei on hyvin ja ei tarvitse apua. Yhteydenpito onkin jäänyt vähäiseksi. Olen kuitenkin kuulolla koko ajan pojan elämän suhteen.”

”Oma isä ja useimmat miessukulaiset käyttivät alkoholia, äiti ei. Isän alkoholin käyttö häytti muuta perhettä, koska käytös oli humalassa ikävää. Oikeastaan olen etsinyt isähabmoa koko ikäni. Oma isä oli etäinen, hiljainen ja syrjäänvetäytyvä.”

”Molemmat vanhemmat ovat narkomaaneja ja huumeet ovat kuuluneet elämään aina. Kotiolot eivät olleet hyvät, koska siellä ei ollut mitään säännöllisyyttä ja rytmiä. Ruokaa ei aina ollut ja huumeoporukat vierailivat kotona. Ainoat turvalliset aikuiset elämässä olivat isovanhemmat. Vanhempien huumeiden käytön takia huumemaailma ja sen ihmiset olivat tuttuja. Siinä oli se huono puoli, että oli liiankin helppo saada ostettua. Niitä ei tultu tarjoamaan, mutta halutessaan niitä sai.”

Osa haki selkeästi eroa omaan isäänsä ja halusi toimia eri tavalla. Isät pohtivat millaista miehen mallia he itse ovat lapsilleen tuottaneet. Haastateltavat toivat myös esille kokevansa pelkoa siitä, että lapset toistavat isänsä virheitä ja haluavat olla ns. varottavana esimerkkinä lapsille.

”Koen olevani ja haluan olla hyvä isä, turvallinen ja jolle voi kertoa mieltä painavia asioita. Oma isä oli etäinen ja pelottavakin habmo.”

”Totuin ja kasvoinkin siihen alkoholin käyttöön jo lapsena, minkä vuoksi varmaan itse aloin myös juoda. En halua omalla juomisella aiheuttaa ongelmia lapselle tai antaa samanlaista mallia kuin itse olen saanut. Haluan huolehtia lapsesta ja ymmärtän, että se ei onnistu humalassa.”

”Oman lapsen suhteen olen tärkeänä päihteiden suhteen ja minulla on hyvät ns. tuntosarvet päihteiden käytöstä. Luon lapselle realistisen ja epämiellyttävän kuvan päihdemaailmasta ja vaikutan sitä kautta lapseeni.”

Muutama isä toi muutoksessa esille tuttavapiirin ja asuinseudun merkityksen, jotka olivat tärkeitä asioita niin päihteiden käytön lopettamisen, kuin lapsen kasvatuksenkin suhteen.

”Omalle lapselle haluan täysin normaalin elämän. Muutettiin ns. normaali-ihmisten asuinalueelle, pois huonommista kaupunginosista, missä entinen tuttavapiiri majaili. Asuinpaikalla on iso merkitys raitistumisen ja etenkin lapsen kasvatuksen suhteen. Huonommilla asuinalueilla on paljon päihdeperheitä ja vaikka kotona ei käytettäisi päihteitä, niitä voidaan käyttää naapurissa tai kavereiden kotona tai koulussa. Päihteet ovat koko ajan läsnä. Paremmalla asuinalueella kavereiden perheet voi olla liiankin hienoja ja muut lapset saavat paljon enemmän vanhemmiltaan, mutta päihteet ovat vähempänä, mikä tekee kuitenkin asumisen helpommaksi. On bankittu uusia ns. normaaleja ystäviä. Heitä on vähemmän kuin ennen, mutta laatu korvaa määrän.”

6.4 Päihteiden käyttö

Haastateltavat olivat eri vaiheessa päihdekuntoutumista. Osa haastatelluista oli ollut raittiina jo vuosia, mutta osa käytti edelleen päihteitä runsaasti. Haastatelluissa isissä oli alkoholin käyttäjiä, sekakäyttäjiä ja huumeidenkäyttäjiä. Osa haastatelluista oli korvaushoidossa tai käytti valvotusti antabusta. Haastatellut kertoivat avoimesti päihteiden

käytöstään. Alkoholinkäyttäjistä useimmat ukki-ikäiset eivät olleet alkoholin suurkuluttajia tai riskikäyttäjiä nuorena, vaan olivat vasta aikuisiässä pikkuhiljaa lisääntyneiden ”saunakaljojen” myötä ajautuneet tilanteeseen, jossa alkoholin käyttö oli ns. karannut käsistä. Usein alkoholin käytön lisääntymiseen liittyi masennus, ongelmat avioliitossa, työuupumus tai jokin muu kriisitilanne. Pääsääntöisesti nuoremmat alkoholinkäyttäjät sen sijaan olivat käyttäneet alkoholia jo nuorena runsaasti. Huumeita käyttävillä tyyppillistä oli nuorena alkanut päihteiden käyttö, jossa ensimmäisen kerran alkoholia oli maistettu ala-asteikäisenä, jonka jälkeen oli siirrytty kannabiskokeilujen kautta kovempien huumeiden käyttöön. Moni huumeiden käyttäjä keski-ikäen kynnyksellä koki tullessa tien päähän, jolloin muutos päihteiden käytössä oli ainoa mahdollisuus pysyä hengissä.

Pääsääntöisesti isäksi tulo vähensi päihteiden käyttöä, mutta sillä oli myös päinvastaisia vaikutuksia.

”Isyys lisäsi päihteiden käyttöä. Olin nuori tullessani isäksi ja olin ollut hyvin lyhyen ajan subteessa lapsen äitiin. Vauvan tulo oli suuri muutos, joka stressasi ja abdisti. En osannut käsitellä asiaa. Tuttavapiirissä ei ollut kehtään sellaisia, joilla olisi ollut lapsia ja samassa elämäntilanteessa olevia. Pakenin tilannetta päihteisiin ja olin yhä enemmän poissa kotoa.”

Lasten ollessa pieniä osa hallitsi päihteidenkäyttöä siten, että pystyi melko pitkänkin ajan elämään ns. kaksoiselämä. Haastatellut toivat esille, että kun päihteet ovat vanhemman mielessä, hän ei ole läsnä, vaikka olisi paikalla. Usein jossain vaiheessa päihteiden käyttö myös lisääntyi tai kaksoiselämä kävi niin raskaaksi, että perheet hajosivat.

”Juomista ei kuitenkaan halunnut tuoda kotiin, siksi olin sisustanut varaston omaksi tilaksi. Raitistumisen jälkeen lapset kuvasivat, että ”nyt isällä on aikaa olla meidän kanssa”. En kokenut juodessa, että olisin buono isä, mutta nyt jälkikäteen hävettää, että juominen vei sen yhteisen ajan perheeltä.”

”Olin lasten aikaan ns. puolipäiväjuoppo. Hoidin lapsen ja siinä vaiheessa, kun vaimo tuli kotiin, aloin tissutella. En halunnut näyttäytyä lasten edessä humalaisena, mikä teki minusta iltaisin lapsille etäisen isän. Samanlaisen kuin omakin isä oli ollut.”

”Huumeita käytettiin huomaamattomasti, niin ettei sukulaiset tai tuttavat tienneet käytöstä. Pidettiin päihteidenkäytön erillisenä ja salaisena, eikä se juuri vaikuttanut perhe-elämään. Kuitenkin salailu ja ”kaksoiselämä” tuntui raskaalta. Jossain vaiheessa kaksoiselämä ja motivaation eritahtisuus (vaimon kanssa) päihteettömyyteen rassasi liittoa niin, että erottiin.”

”Opin juomaan lapsilta salassa ja korjaamaan sillä omaa vointia ja mielialaa. Asia oli läsnä joka päivä, joi tai ei juonut. Ajatuksissa se oli koko ajan.”

Ukki-ikäisillä alkoholin käyttäjillä päihteet eivät usein olleet merkittävästi esille lasten ollessa pieniä. Osa tunnisti aikuisten lasten huolen päihteiden käyttöaikana.

”Kun lapset olivat pieniä, alkoholin käyttö oli maltillista ja humalassa lapset eivät minua nähneet. Vanhempana lapsilla on ollut huoli juomisesta, vaikka eivät ole sitä paikan päällä olleet todistamassa.”

Monilla päihteiden käyttö lisääntyi eron jälkeen ja osalle ero lapsesta oli niin kipeä asia, että sen halusi työntää kokonaan unohduksiin esimerkiksi päihteiden avulla.

”Vanhemmuuden alkamisen aikaan sattui monia isoja asioita, jolloin paineet kertyivät liian isoiksi ja en jaksanut perhe-elämää. Muutin pois kotoa ja käytin enemmän päihteitä. Lapsen kanssa asuessa päihteitä en käyttänyt.”

”Vanhemmuus on ollut vaikea yhtälö ja asia, jota ei ole halunnutkaan miettiä. Sen on työntänyt pois mielestään.”

6.5 Muutos

Muutokseen ja kuntoutumisen alkuun oli päästy hyvin monin eri keinoin. Osa oli löytänyt avun vertaistuen piiristä (Rehab-hoito ja AA, A-kilta, päihdepalvelujen ryhmät), osa lääkityksestä (antabus, korvaushoito), osa psykososiaalisista päihdepalveluista (hoitosuhde, osastokuntoutus) ja osa seurakuntatoiminnasta ja terapiasta. Vankilassa olleet isät toivat vankilan esille ”hyvänä pysähdyspaikkana” ja mahdollisuutena muutokseen. Ryhtyminen muutokseen vaati osalla haastateltavista ns. pohjakosketuksen.

”Ryypääminen rappeutti fyysisesti ja henkisesti, sekä vei moraalin. Päihteet määrittivät koko elämän. Alkoholin lisäksi käytin bentsoja ja välillä niitäkin päihdyttävässä tarkoituksessa. Juominen ei ollut enää iloista vaan lähinnä abdistavaa. Lopulta tuli niin vaikea paikka henkisesti, että oli lähellä etten päätynyt itsemurhaan.”

Vankila-aika näyttäytyi monella mahdollisuutena pysähtyä ja pohtia muun muassa päihteiden käyttöön. Muutama haastateltu isä koki vankilan asettamat rajat tarpeellisenä, koska oma elämä oli niin rajatonta. Kuitenkin myös vankiloiden tarjoamia mahdollisuuksia kuntoutua ja varsinkin pääsyaatimuksia niihin kritisoiitiin.

”Vankila-aikana tuli voimakas halu päästä päihteistä eroon. Hakeuduin päihteettömälle osastolle ja opettelin paluuta normaalielämään. Annoin 9kk puhtaita seulanäytteitä, mutta siitä huolimatta en päässyt koulutukseen. Vankilan mukaan minulla oli liikaa häiriövankeja tuttavana. Tuli monta kertaa mieleen, että kannattaako tämä päihteettömyys, mutta pysyin kuitenkin päätöksessä. Vankilassa on paljon houkutuksia ja moni nuorempi vanki sortuu vaikka miellyttääkseen muita. Itse pidin tiettyä etäisyyttä muihin vankeihin ja yritin käyttää vankila-ajan hyödyksi.”

”Vankilatuomio oli hyvä stoppi päihteiden käytölle. Ilman sitä en tiedä, missä olisin. Vankilassa oli pakko lopettaa, koska käyttö on hankalampaa.”

Muutokseen liittyen osa toi esille isyyden hyvin merkittävänä ”herättävänä” tekijänä. Toisilla viinanhimo vei pidemmän korren, vaikka kokivatkin lapsilla olevan merkitystä päihteiden käyttöön.

”Vanhimman tyttären kertomus kosketti ja herätti. Hän sanoi, että ”Isä, minä tarvitsen vielä sinua, mutta minä tarvitsen raittiin isän, en humalaista isää”. Tuli tunne siitä, että minua tarvitaan vielä ja rakastetaan kaikesta huolimatta. Ei isyys ole minnekkään hävinnyt!”

”Haluan, että päihteiden käyttö ei häiritse lasten elämää, joten pyrin sen vuoksi rajoittamaan niiden käyttöä. Aiemminkin pyrin pitämään käytön tüssutteluna lasten vuoksi. Lapsista saa motivaatiota olla ottamatta.”

”Lapset vaikuttavat kyllä vähentävästi päihteiden käyttöön, mutta kun viinanhimo tulee, sitä ei estä mikään.”

Moni huumeita käyttävä/käyttänyt isä-haastatettava oli korvaushoitojonossa ja korvaushoitoon pääsemistä odotettiin laskemalla päiviä korvaushoidon aloitukseen. Monet olivat väsyneitä etsimään huumeita kadulta ja käyttämään päihteitä, koska se ei antanut mitään mahdollisuutta normaaliin elämään. Haastatellut kuvasivat, että kaikki ajatukset menevät seuraavan annoksen miettimiseen, eikä normaalien asioiden, kuten isyyden miettimiseen ja toteuttamiseen jää aikaa.

”Tällä hetkellä olen korvaushoitojonossa ja odottavan aika on pitkä. Jonotus on nyt puolessa välissä. Arki helpottuu, kun ei tarvitse aineita muualta hommailla, ei henkiset voimavarat mene aineiden etsimiseen. Lasten subteen toivon, että korvaushoidon alettua saisi taas viikonlopputapaamiset.”

”Ero tyttärestä oli niin rankka, että suljin asioita pois mielestä, enkä ole balunnut miettiä asiaa. Nyt korvaushoidon alettua, on ollut aikaa ja mahdollisuuksia miettiä vanhemmuutta ja hoitaa muutenkin asioitaan kuntoon.”

Moni raittiina oleva isä toi esille, että mikäli on sairastunut päihderiippuvuuteen, ei ole olemassa enää mahdollisuutta palata kohtuukäyttäjäksi. Moni toi esille geenien merkityksen päihderiippuvuuteen, eli heillä on riippuvaisuusgeeni, jonka takia riski sairastua on suurempi. Moni miettii tätä asiaa myös omien lastensa kannalta.

”Riskit on tunnistettava ja oltava varovainen, retkahminen tapahtuu hyvin herkästi. Loppuelämä menee tätä sairautta hallitessa. Päivä kerrallaan on mentävä.”

”Haluaisin nyt itse hoitoon päästyä tavata tytärtä, koska pelkään että tytär on nyt samanikäinen kuin itse olin päihteiden käyttöä aloittaessa ja tytär omaa samat geenit ja saattaa tämän takia ajautua päihteisiin.”

Kaikki muutokseen pystyneet kokivat hyvänä raittiuden ja päihteettömyyden. Tavallinen elämä oli parasta elämää. Suhteet läheisiin vahvistuvat raitistumisen myötä.

”Selvin päin olosta saa nykyään parhaat kiksit ja onnistumiset tuottaa iloa. Selvinä betkinä läheiset lähestyy ja ryyptäessä etääntyvät”

6.6 Kokemuksen palvelujärjestelmästä

Valtaosa haastatelluista isistä on mukana joissakin päihde- tai mielenterveyspalveluissa. Ala-ikäisten lasten isät ovat miltei kaikki tekemisissä lastensuojelun kanssa. Lisäksi kokemusta on kolmannen sektorin paikoista, muun muassa vertaistukitoimijoiden, päivätoiminnan tai tuettujen asumisjärjestelyiden muodossa. Haastatellut toivat vahvasti esille kokemuksiaan siitä, että ovat jääneet ulkopuolelle omaa lastaan/lapsiaan koskevissa päätöksentekotilanteissa. Ongelmana usein päihdehoidon ja lastensuojelun osalta on se, että isät pelkäävät tunnustaa päihdeongelmaansa, mm. tapaamisoikeuksien menettämisen pelosta.

”Päihteiden käyttö oli hyvin voimakasta, mutta päihderiippuvuudesta ei uskaltanut puhua, koska pelkäsin tapaamisoikeuden menettämistä. Salailun takia päihdeongelma ehti menemään pitkälle ennen kuin pääsi hoitoon. Samassa, kun kerroin päihteiden käytöstä, puututtiin lastensuojelusta kovalla kädellä tilanteeseen ja meni tapaamisoikeudet. Tilanteen jälkeen en saanut kuitenkaan heti apua päihteiden käyttöön.”

”Lastensuojelun kanssa on ongelmana, että pelkää kertoa ja sanoa esimerkiksi juoneensa lasten aikaan, kun heti joutuu vastuuseen. Sen jättää sitten sanomatta tai jättää hakeutumatta päihdehoitoon”.

”Kerroin työntekijälle satunnaisesta päihdekäytöstään ja työntekijä teki lastensuojeluilmoituksen ja tarjosi paikkaa vieroitussosastolta, vaikka en ollut käyttänyt kunkauteen päihkeitä lainkaan.”

Tärkeimmäksi asiaksi koettiin, että lapsi saa apua lastensuojelun kautta. Vaikka alussa järkytys lastensuojelun puuttuttua oli suuri, useat isät olivat asiaa sulateltuaan sopeutuneet tilanteeseen. Isien kertomaan vaikutti pitkälti se, miten kauan lastensuojelun puuttumisesta oli, eli miten hyvin heillä oli ollut aikaa ja mahdollisuuksia käsitellä tapahtunutta.

”Tärkeintä on kuitenkin se, että lapselle apu annetaan ensimmäisenä. Lastensuojelun kanssa oli joitakin erimielisyyksiä, koska muutos oli suuri. Pääjärteittäin kuitenkin kohdeltiin hyvin.”

Osa koki tullessa lastensuojelupalaverissa ohitetuksi siten, etteivät olleet tulleet isänä kuulluksi ja toivat esille, etteivät ymmärtäneet täysin, mitä siellä puhuttiin. Useampi isä toi esille, että ainoa asia, mistä isältä kysyttiin, oli heidän päihteiden käyttö. Erityisesti ulkopuolelle jäämistä toivat esille vankilatuomiota suorittavat isät.

”Olen jäänyt kaikesta ihan ulkopuolelle. Eikö äidin ja isän pitäisi olla tasavertaisia vanhempia, mutta minulta ei ole ikinä kysytty mitään. Ei edes tietoa sosiaalihuollon päätöksistä ole tullut vankilaan, vaikka naimisissa ollaan. Pitäisihän siitä olla joku laki olemassa, ettei huostaanottopäätöksiä saa tehdä toista vanhempaa kuulematta. Koevapaus vankilasta ei onnistunut aina palaverien yhteyteen. Jostain päihdearvioinnista ne puhui, että olisi pitänyt tehdä, mutta kukaan ei kertonut missä ja kenen tehtävä. Toiminta on välillä mielivaltaista, näytöt eivät riitä ja aina pyydetään lisää ja kukaan ei kerro miten pitkään. Vaimolle on tehty vanhemmuuden arviointia, mutta missä isä arvioidaan?”

”Koin, että minua ajatellaan vain huonona ja toivottomana isänä ja että lapsille olisi parempi olla erossa minusta. Mitään tukea ei ollut tarjolla. Palaverissa tuli sellainen olo, että ihan sama otatko viinaa vai et, tyhmä oot kuitenkin ja että minusta ei ole mihinkään. Siitä tuli ajatus, että vedetään nyt sitten kunnolla, kun kerta millään ei ole väliä.”

Osa vankilassa olleista isistä toi esille, ettei vankilassa löytynyt mahdollisuuksia kuntoutukseen ja itsensä kehittämiseen vanhempana.

”Vankilassa ei ole mitään tekemistä, eikä kuntoutuksen mahdollisuutta. Opiskeluihin ei päässyt, vaikka haki. Punttisali oli hyvä mahdollisuus kunnon kohentamiseen. Myöskään vapautumiseen sopentumista ei ole tarjottu, ei tiedä olisiko annettu, jos olisi itse hakeutunut johonkin. Tarjolla olisi ollut pienten lasten vanhemmille kurssi, mutta en päässyt siihen, vaan tarjottiin perheväkivaltakurssia, vaikka en ole ollut väkivaltainen kotona.”

Moni isä koki saavansa päihdepalveluista apua päihderiippuvuuden käsittelyyn. Osa koki hyötyvänsä enemmän laitostuntoutuksesta, osa yksilöllisestä hoitosuhteesta.

”Laitostuntoutuksesta sain isoimman hyödyn, koska siellä pysähtyy ajattelemaan asioita.”

Vertaistoiminnasta oli erilaisia näkemyksiä. Toiset kokivat vertaistuen saamisen itselleen sopivaksi ja olivat kokeneet saaneensa sen kautta tukea päihdeettömyyteen. Osa koki menemisen vertaistuen piiriin vaikeaksi. Vertaisia eli kokemusasiatuntijoita toivottiin myös enemmän virallisten hoitotahojen tueksi.

”Vertaistoiminnassa bääritsi se, että kynnys mennä on iso ja ohjeita ei oikein keneltäkään saa, koska perustuu täysin vertaisuuteen. Kukaan ei kertonut toiminnasta.”

”Pitäisi olla käytettävissä, esimerkiksi kuntoutuksessa tämän helvetin läpikäynyt ja siitä selvinnyt ihminen. Se tehostaa sanomaa. Sellainen löytää oikeita sanoja, eikä vain käske pistää korkkia kiinni, kun sehän se ongelma onkin.”

Osa toi esille sukupuolikiusauksen ja kokee tulleen kohdelluksi epätasa-arvoisesti sukupuolensa takia.

”Päihdepalveluissa ja sosiaalialalla tarvittaisiin miesnäkökulmaa. Joitakin asioita on vaan helpompi puhua miesmiehelle.”

”Olin palveluissa mukana muutama vuosi sitten, jolloin oli viisi naista ympärillä kertomansa miten pitäisi toimia. Äidit ymmärtää äitejä ja isät seisoo sivussa syyllisinä.”

Osa kritisoi sitä, miten huonosti terveydenhuollon puolella otetaan päihdepuheeksi tai alkoholin liikakäyttö tunnistetaan. Lisäksi toivottiin, että maksusitoumuksia pidempiinkin päihdehoitoihin annettaisiin helpommin.

”On monia diagnooseja, masennusta ja unettomuutta, joihin määrätään lääkkeitä, vaikka kaiken takana on kehittyvä alkoholismi. Jos olisi päässyt nopeammin hoitoon, ei olisi tarvinnut kärsiä niin paljon!”

”Jos on joku tehokkaaksi todettu hoito, sinne pitäisi antaa maksusitoumus, koska päihdeongelmainen aiheuttaa paljon enemmän kuluja juodessaan perusterveydenhoidolle saatikka sitten läheisilleen, unohtamatta inhimillisiä kärsimyksiä. Hyvä hoito tuottaa säästöjä pitkällä tähtäimellä.”

”Mielenterveystoimistossa oli toimiva subde työntekijän kanssa. Mutta kun työntekijä arvioi asiakkaan laitoshoidon tarpeeseen, ei psykiatrasta laitoshoidoa kuitenkaan saanut.”

Monet kokivat, että päihdeitä käyttävät miehet jätetään heitteille ja tyhjän päälle monessa eri asiassa. Esimerkiksi asuntoasioissa monet kokivat jäävänsä itsekseen päihdeongelman takia. Yksi isä toi esille, että isät usein unohdetaan erinäisissä lapsia koskevissa asioissa, mikäli vanhemmat ovat eronneet. Itse aktiivisesti hakeutumalla joitakin palveluja kuitenkin koettiin saavan.

”Asunnottomuusajankana sanottiin, että yksinäistä ei auteta, itse olet aiheuttanut tilanteesi, etsi asunto mistä haluat.”

”Lapsia koskevat tiedot, esim. koulusta, eivät tavoita isää. Tietoja saa vain patistamalla.”

”Apua kyllä saa, jos sitä vain osaa pyytää. Palveluita löytyy, esim. perheneuvolasta saa hyvin aikoja.”

6.7. Isien tuen tarve

Eri isyyden vaiheessa tarvitaan erilaista tukea. Haastatellut isät toivat esille asioita ja tilanteita, joihin tarvitsevat tukea nykyisessä elämäntilanteessaan, mutta toivat myös esille sen, mitä olisivat aikaisemmassa isyyden vaiheessa tarvinneet, jotta kenties olisivat pystyneet enemmän olemaan osallisina vanhemmuuteen.

TAULUKKO 1. Isien tuen tarve

<p>Alle kouluikäisten, vauva-ikäisten tai syntymättömien lasten isät:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tukea vanhemmuuteen ja ”valmennusta” isyyteen eli isän rooliin • enemmän tukea ja apua synnytysosastolta lähdettyä • kokemuskertojan tarinoita isäksi tulemisesta ja isänä olemisesta sekä isien kuntoutumisesta • toiminnallisia ryhmiä, mm. isä-lapsi-ryhmiä • vertaistukihenkilötoimintaa • vertaisryhmätoimintaa tai ammattilaisen vetämiä vertaisryhmiä • jalkautuva työote, tukea elämän eri tilanteissa • käytännön apua perheen elämässä • Facebook- yhteisössä toimiminen (tms. sosiaalinen mediassa) • erotilanteissa tai tilanteissa, joissa lapsi on syntynyt avo-/avioliiton ulkopuolella, yksilötukea kokonaistilanteen kartoittamisessa ja apua omien/lapsen oikeuksien selvittämisessä mm. tapaamisoikeuksien suhteen • vankilatuomiota suorittaville isille, joiden lapsi syntyy tuomion aikana, mahdollisuus olla tiiviimmin puolisoon kanssa raskausaikana ja vankilassa valmennusta uuteen tilanteeseen isänä • vankilatuomiota suorittaville isille enemmän tietoa lasta koskevista päätöksistä (mm. lastensuojelun)
<p>Koulu- ja teini-ikäisten lasten isät:</p> <ul style="list-style-type: none"> • toiminnallisuutta ja yhdessä lapsen kanssa tekemistä sekä elämysten tarjoamista lapsille • vertaisryhmätoimintaa ja hoitosuhdetyötä päihdekuntoutuksessa • yksilötukiasiakkuus vaikeiden tunteiden (esim. syyllisyys) käsittelyn avuksi • tukihenkilötoimintaa ja vertaisen tukea • tukea raittiin isän roolin käsittelyyn • yleistä asenteisiin vaikuttamista päihteiden ja vanhemmuuden yhteensopimattomuudesta • Facebook-yhteisössä toimiminen (tms. sosiaalinen media) • On tärkeää saada päihderiippuvuus ”hoitotasapainoon”, että pystyy paneutumaan isyyksiasiaan. • Osa ei halua omaa lastaan ryhmämuotoiseen toimintaan, jotta he eivät olisi ”lähellekään muita päihteiden käyttäjiä” eivätkä halua käsitellä ryhmässä arkaa aihetta.
<p>Aikuisten lasten isät/ukki-ikäiset isät:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Isyys ei lopu lasten aikuistuesssa, myös aikuiset lapset tarvitsevat raitista isää ja lapsenlapset ukkia. • lapsenlapset voimavara ja uusi mahdollisuus päästä seuraamaan lapsen kehitystä eri roolissa • vertaistukiryhmätoimintaa (AA, A-kilta, päihdepalvelujen ryhmät) ja vertaistukea • yksilötukiasiakkuus päihteettömyyden tukena ja ukkiuden käsittelyn apuna • päivätoimintaa, toiminnallisuutta ja mielekästä tekemistä päiviin päihteiden käytön sijaan • jalkautuvia palveluita • isä-lapsitoimintaa myös isoisille ja lapsenlapsille • kokemuskertojana toimiminen nuoremmille isille • kokemusasiantuntijana toimiminen palvelujärjestelmässä • hoidon ja tuen säännöllisyys tärkeää • Isille tietoa siitä, etteivät he ole yksin asian kanssa, vaan apua on saatavana milloin vaan. • Projektin kautta mietintää tuetaanko palvelujärjestelmässä sairasta ihmistä arjessa vai ohjataanko heidät hoitoon ja saamaan apua sairautensa.

7 Lapsen ääni – omakohtaiset tarinat

Erityisesti Isä -projektin alkukartoituksessa haluttiin nostaa esiin myös päihteitä käyttävän isän lapsen ääni. Mikkelin Ammattikorkeakoulun yhteisöpedagogiopiskelijoiden opintoihin kuuluu projektityön opinnot ja niihin sisältyy pienimuotoisen projektin, selvityksen tms. tekeminen yhdessä työelämätahton kanssa. Projekti lähti mukaan yhteistyöhön kolmen opiskelijan kanssa ja selvityksen kohteeksi nousi alkukartoitusta ajatellen nimenomaan päihteitä käyttävien isien lasten kokemukset.

Lähtöajatuksena oli, että opiskelijat selvittävät asiaa kirjallisuuden ja tutkitun tiedon pohjalta ja tekevät kenties yhden haastattelun työnsä liitteeksi. Yhdessä työstäen idea jalostui eteenpäin ja opiskelijat päätyivät tuottamaan omakohtaisia tarinoita lasten kokemuksista. Lopullinen tuotos sisältää neljä vapaamuotoista tarinaa, jotka kaikki ovat kertojien omakohtaisesti kertomia lapsuuden kokemuksista elämästä alkoholisti-isän kanssa. Tuotos on kirjallisessa sekä myös digitarina muodossa. Digitarinaa voi käyttää erilaisissa seminaareissa, koulutuksissa, tilaisuuksissa ja ryhmissä, kun halutaan tuoda esille lapsen ääni.

Tarinoiden kertojat ovat tällä hetkellä täysi-ikäisiä ja jokainen heistä on käsitellyt isänsä alkoholiongelmaa eri tavalla. Kolmessa tarinassa isä on kuollut ainakin osittain alkoholin käytön seurauksena ja kaikissa tarinoissa kertojien vanhemmat ovat eronneet jossain vaiheessa.

7.1 Tarina yksi

Ensimmäisestä tarinasta huokuu ymmärrys, anteeksianto, rakkaus ja ikävä isää kohtaan. Isä oli ollut ”täysillä iskä” kertojan elämän kolme ensimmäistä vuotta ennen kuin alkoholin käyttö aiheutti ongelmia perheen elämään. Kertoja muistaa kokeneensa lapsena humalaisen isän pelottavana, mutta kuitenkin hän piti ja pitää yhä isäänsä itselleen tärkeänä henkilönä ja koki, että heillä oli aina yhteys toisiinsa.

Kertoja omaksui myös jonkinlaisen huolehtijan roolin ja halusi auttaa isäänsä, vaikka hän järjellä ajateltuna ymmärtääkin, että jokaisen on tehtävä itse päätöksensä. Isän kuolema oli kertojalle jonkinlainen helpotus, koska nyt hänen ei tarvitse enää huolehtia ja isällä on hyvä olla. Hän uskoo, että hänen isänsä oli niin hyvä isä kuin pystyi, mutta isä ei vain kyennyt parempaan. Kertoja kertoo, että hänen isänsä on ollut hänelle maailman paras isä alkoholiongelma huolimatta.

”Pelottavalta sen sijaan tuntui, kun iskä oli juonut ja äiti sai lukittua hänet kellarikerrokseen laittamalla silityslandan oven ja seinän väliin niin, ettei ovea saanut auki.”

”Silti, näistä kokemuksista huolimatta ja joita en edes kovin tarkkaan muista, iskä on aina ollut minulle tärkeä.”

”Niin ei ole mielestäni ihmeäkään, jos hän on löytänyt alkoholista jotain turvaa. Pystyn ymmärtämään häntä.”

”Minä ajattelen ja koen niin, että minulla on ollut maailman paras isä.”

”Kyllä iskä varmasti olisi halunnut olla parempi isä ja enemmän läsnä, mutta hän ei vain ole pystynyt siihen.”

”Välillä mietin, että jos iskä olisi vielä elossa, voisin auttaa häntä. Silti tiedän, että ihmisen on itse tehtävä päätös. Ja toisaalta näin on helpottavaakin: tiedän, ettei minun tarvitse huolehtia iskästä, vaan hänellä on hyvä olla.”

7.2 Tarina kaksi

Toisessa tarinassa isä on jäänyt kertojalle hyvin etäiseksi eikä heille muodostunut kunnollista isä-lapsi -suhdetta alkoholismin vuoksi. Hänellä ei ole isästään juurikaan hyviä muistoja ja päällimmäinen muisto on se, että isää piti pelätä ja varoa. Kertoja ei muista isänsä olleen oikea isä missään vaiheessa. Isän kuoleman jälkeen kertoja tunsi päällimmäisenä helpotusta ja toisaalta syyllisyyttä omista tunteistaan.

Kertoja kokee, että hänen pelastuksensa oli se, että hänellä oli ns. korvaava isä eli hänen pappansa, joka oli hänen elämässään läsnä, tukemassa ja kasvattamassa häntä. Hänen mielestään isä tai isän korvaava henkilö on hyvin tärkeä lapsen elämässä ja jokaisella tulisi olla jompikumpi.

Aiemmin kertoja oli katkera ja vihainen isälleen, koska hän koki isän pilanneet monen elämän usean vuoden ajan. Tällä hetkellä hän on käsitellyt asian ja tunteet isää kohtaa ovat melko neutraalit. Kuitenkin hän kuvaa sitä, miten hän ei tule koskaan ymmärtämään isänsä valintaa siitä, että hän ei hakenut apua vaikka huomasi menettävänsä perheensä. Hän kokee, että on vanhemman vastuulla hakea apua perheelle kun sitä tarvitaan. Lapsi ei siihen pysty.

”En muista lapsuudestani kuin muutaman sellaisen hetken, jolloin olemme tehneet jotakin mukavaa tai tavallista yhdessä.”

”Isä ei ollut - ehkä hän ei osannut olla - meille isä. Uskallan väittää, että ilman alkoholismia hän olisi voinut olla sitä meille.”

”Kodissamme ei asunut vain joku vieras ihminen, vaan ihminen, jota piti pelätä.”

”Nyt koin ensimmäisen kerran millaista elämä oli ilman ainaista pelkoa, hiipimistä ja tuntosarvien kasvattamista niin, että ehtisi aistia myrskyn ennen sen puhkeamista.”

”Muistan yhä olon, joka valtasi minut kun kuulin isän kuolemasta. Ensimmäinen tunne oli helpotus; nyt se on obitse.”

”Minulla on aina ollut elämässäni ihminen, joka on ollut minulle kuin isä ja joka on tehnyt kanssani asioita, kasvattanut, tukenut ja auttanut minua kuten mielestäni isien kuuluukin; ollut elämässäni läsnä.”

”Minun käy sääliksi niitä lapsia, joilla ei ole tällaista isä-bahmoa elämässään, sillä isä on kuitenkin lapsen elämässä todella tärkeä ihminen.”

7.3 Tarina kolme

Kolmannessa tarinassa kertojan ollessa 4-5-vuotias, hän jäi asumaan isänsä kanssa vanhempien erotessa. Isä ei kuitenkaan kyennyt huolehtimaan lapsesta vaan heidän elämänsä eteni juomisen ehdoilla. Kertoja kuvaa isänsä aiheuttamia hylkäämisen kokemuksia, kun isä jätti hänet esimerkiksi pitkiksi ajoiksi päiväkotiin tai yksin heidän kotiinsa. Kuitenkin hän koki tuolloin olevansa läheinen isänsä kanssa, koska heillä oli ollut ns. normaali elämä ennen vanhempien eroa.

Kertoja ei asunut isänsä kanssa kovin pitkää vaan muutti takaisin äitinsä luo. Tämän hän uskoo olleen hänen pelastuksensa ja on onnellinen, että on päässyt aikanaan pois siitä elämästä. Hän on myös tyytyväinen siitä, että vaikka hän on kärsinyt alkoholismista aiheutuvista seurauksista, hän ei ole joutunut katselemaan isänsä juomista tuon lyhyen lapsuuden ajanjakson jälkeen. Tällä hetkellä kertojalla ei ole juuri yhteyttä isäänsä muutamia vuosittaisia sukutapahtumia lukuun ottamatta.

”Itkin aina kun minut vietiin päiväkotiin, ja muistan aina vilkuttaneeni ikkunasta isälleni niin kauan, kunnes en nähnyt enää hänen autoaan.”

”Huoltoasemilla saatoin jopa nukahtaa baarin pöytään, mutta se ei isääni baitannut, herätti sitten kun oli viimein aika lähteä myöhään yöllä kotiin.”

”Isääni ei kuitenkaan kuulunut kotiin, vaikka oli jo myöhä. Aloin panikoimaan yksin kotona, että mitä nyt tehdä.”

”Tunsin olevani isäni kanssa kuitenkin läheinen, olihan kaikki ollut ennen hyvin.”

”Muutin kuitenkin pian äitini luo, ja onneksi muutin hänen luokseen oman elämäni kannalta.”

”Nykyään en tiedä hänen elämästään juuri mitään.”

7.4 Tarina neljä

Neljännessä tarinassa kertoja kertoo, että hänellä oli tasapainoinen ja idyllinen lapsuus vanhempien eroon saakka. Eron jälkeen isän alkoholin käyttö lisääntyi ja toi mukanaan ongelmia. Kertoja kuvailee ottaneensa jonkinlaisen huoltajan ja hoivaajan roolin suhteessa isäänsä. Hän ajatteli isän kaipaavan rakkautta ja yritti olla hyvä lapsi eikä halunnut aiheuttaa huolta, jotta isä parantuisi. Murrosiässä kertoja osasi ajatella asiaa myös omalta kannaltaan ja teki päätöksen, että ei tapaisi isäänsä hänen ollessa humalassa. Tämä tietenkin vähensi heidän yhteisiä tapaamisia. Aikuistumisen vaiheessa kertojan ja isän suhde kuitenkin taas lähentyi ja kertoja koki nauttineensa isänsä seurasta. Vielä tuolloinkin hoivaajan rooli oli päällä ja hän yritti olla hyvä lapsi yksinäiselle isälle.

Isän kuolema aiheutti kertojalle jonkinlaista huojentuneisuuden tunnetta sen vuoksi, että nyt isä oli saanut rauhan eikä kenenkään tarvitsisi kärsiä enempää. Kertoja muistelee isäänsä hyvin lämpimästi ja kokee, että ei olisi sama ihminen eikä oma itsensä ilman isäänsä.

”Koin aina tiettyä velvollisuutta isääni kohtaan. Koin, että hänen hyvinvointinsa oli minun vastuullani.”

”Silloin kun pääsin hänen luokseen, siivosin koko asunnon, laitoin ruokaa, yritin olla isälle hyvä. Taisin olla tuolloin 13 tai 14.”

”Suojelin aina isää pahalta mieleltä, enkä syyllistänyt. Kai toivoin, että jos olen riittävän hyvä, niin isä parantuu.”

”Isäni piti meistä kyllä huolta. Kävimme viikonloppujen aluksi aina kauppoilla ja videovuokraamossa, ja laittoimme yhdessä ruokaa. Illanviettoon kuului kuitenkin aina salaa alkoholin juominen, tai juoman hakeminen jonkun tekosyyin varjolla.”

”Koin, että minun aikuistumiseni toi meitä lähemmäs. Osasin toimia isän tilanteessa paremmin ja pitää myös omasta hyvinvoinnistani huolta.”

”Välillä hän oli humalassa, mutta nautin silti keskustelustamme. Saatoimme keskustella syvällisestikin tulevaisuudesta ja suunnitelmistamme.”

”Saan edelleen inspiaraatiota hänen värikkästä persoonastaan, enkä olisi minä ilman kokemuksia hänen kanssaan.”

7.5 Tarinoiden terveiset

Kaikki neljä tarinaa ovat erilaisia, mutta niissä kaikissa tulee hyvin esille tutkitun tiedon faktat, että isän alkoholin käytöllä on selkeästi vaikutusta lapseen ja siihen miten lapsuus koetaan sekä isä-lapsi -suhteen muodostumiseen ja laatuun. Tarinoiden pohjalta isä-lapsi -suhteen säilymisen ja uudelleen muotoutumisen kannalta näyttäisi olevan merkitystä, että onko isä ollut ”oikea isä” jossain vaiheessa lapsuutta vai ovatko kaikki muistot isästä alkoholin käytön säilyttämää.

Kaikkien kertojien mielestä omien vanhempien ero ja isän kotoa pois muuttaminen on ollut pelkästään hyvä asia. Tällöin heidän ei tarvinnut nähdä isän jatkuvaa alkoholin käyttöä ja sitä kautta kohtuuttomasti kärsiä isän alkoholin käytöstä sekä sen vaikutuksista koko perheen elämään.

Kertojien selkeä viesti ammattilaisille ja läheisille on, että aina kannattaa yrittää auttaa päihteitä käyttäviä isiä, koska isän kuntoutumisella on iso merkitys lapselle. Alkoholistilla itsellään on vastuu omista päätöksistä, mutta puuttuminen ja avun tarjoaminen voi olla ratkaiseva tekijä tämän päätöksen tekemisessä. Kertojat kokivat tärkeäksi omien tarinoiden kertomisen. He toivoivat, että tällä tavoin he voisivat omalta osaltaan synnyttää avointa keskustelua monia lapsia koskettavasta aiheesta, ehkäistä alkoholistien lasten häpeän tunteita sekä rikkoa perheiden alkoholismiin liittyvää puhumattomuuden ja salailun kulttuuria.

LÄHTEET

Kirjallisuus:

Aalto & Kolehmainen (toim.). 2004. Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli. Tampere: Vastapaino.

DiClemente, C. C. 1991. Motivational interviewing and the stages of change. Teoksessa W. R. Miller & S. Rollnick. (Eds.) Motivational Interviewing: Preparing People To Change Addictive Behavior. New York: Guilford Press.

Erityisesti isä projektisuunnitelma

Laatikainen Tanja (toim.). 2010. Vertaistoiminta kannattaa. kustantaja: Asumispalvelusäätiö ASPA. SOLVER palvelut oy 2010.

Sinkkonen Jari. 2003. Yhdessä isän kanssa. WSOY.

Luennot:

Luento: Jari Sinkkonen. Lapsen isäsuhde ja kolmenkeskisyyden kokemukset.

Luento: Jouko Huttunen. 21.8.13. Perheaikaa.fi verkkoluento Isättömyyden vaikutukset.

Luento: Hellsten Sari. 5.9.2013.Lapsi, äiti ja isä. Triadinen näkökulma perhesuhteisiin.

Internet-sivut:

http://www.thl.fi/fi_FI/web/neuvoa-antavat-fi/kokemusasiantuntijan-avulla-parempia-mielenterveys-ja-paihdepalveluja

http://www.a-klinikka.fi/tietopuu/teema/vertaistoiminta_29.7.13

Kaste (2012-2015)

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-18303.pdf

Ensi- ja turvakotien liitto:

<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/miesten-auttaminen/miesten-auttaminen-valtakunnalli/>

<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/miesten-auttaminen/miestyon-kehittamiskeskus/>

Miessakit:

http://www.miessakit.fi/fi/toimintamuodot/isyyden_tueksi

STM:n julkaisut:

<http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/julkaisu/1062035>

THL- Kasvun kumppanit

http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/kuukauden_teema/isat_kasvatuskumppaneina

LIITE 1

KYSYMYSRUNKO yhteistyökumppaneille/verkostolle

Paikka:

Ketä/Keitä tavattu:

Ketä/Millaisia isä-asiakkaat tässä paikassa on? Miten paikka yhdistyy isiin, jotka käyttävät päihteitä?

Millaisen taustan omaavia isiä asiakkaina/asukkaina on? (Miten erilaisia isiä?)

Mitä työvälineitä ja -menetelmiä yksikössä on käytössä?

Onko toimipaikassa vertaisryhmätoimintaa? Jos on, millaista?

Onko päihteitä käyttävät isät huomioitu erityisesti yksikön toiminnassa/asiakastyössä?

- Millaista isä-toiminnan omassa yksikössä pitäisi olla?

Mitä ovat yksikön/työryhmän/toimipaikan toiveet yhteistyön ja projektin toiminnan suhteen?

Millaista verkostoyhteistyötä/yhteistoimintaa toimipiste tekee muiden paikallisten toimijoiden kanssa?

LIITE 2

KYSYMYSRUNKO ASIAKKAILLE päihteitä käyttäville/käyttäneille isille

Mikä on tämänhetkinen elämäntilanteesi?

Perhetilanne ja asuminen: kuinka monta lasta, asuuko lapsen/lasten kanssa, oletko tekemisissä lapsen/lasten kanssa?

Millaisena vanhempana näet itsesi?

Millaista päihteiden käyttö oli lapsuuden perheessäsi?

Miten isyys vaikutti/vaikuttaa päihteiden käyttöösi?

Päihteiden käyttö/päihdekartoitus: millaista on/on ollut päihteiden käyttösi?

Millaisissa palveluissa olet tällä hetkellä mukana?

Haluaisitko muutosta päihteidenkäyttöösi? Oletko kiinnostunut päihdepalveluista?

Millaisesta yhteistoiminnasta olisit kiinnostunut Erityisesti Isä-projektin kanssa? Esimerkiksi: vertaistukihenkilötoiminta (tukijana tai tuettavana), vertaisryhmätoiminta, päihdetyöntekijän tms. vetämät ryhmätoiminnat, toiminnalliset ryhmät (mm. liikunta, kädentaito, musiikki?), isä-lapsi-toiminnat/ryhmät, jalkautuva työote, tukea elämän eri tilanteissa, käytännön apu perheen elämässä, tiedon saaminen vanhemmuudesta, lastenhoidosta, Facebook-yhteisössä toimiminen (tms. sosiaalinen mediassa).